SAIKUTI CHANCHIN

SAIKUTI CHANCHIN

ATTENTION.

This book is the property of the Govt. of Assam. In case of causing damaged or lost, the borrower is purely responsible for kit. He/She shall have to pay the fine of the actual price of it.

Below, due date is notified. Exceeding the due date 6 paise per k book per day shall be fined.

SAIKUTI CHANCHIN

Ziaktu

Pu Selthuama,
HEADMASTER GOVERNMENT THINGSAI
M E SCHOOL, THINGSAI

Buatsaihtu

Pu C Lalrema, M A , I A S

CHHUT KHATNA, 1000 copies

PUBLISHED BY PU C LALREMA M A I A S,
AND PRINTED BY PU J BUANA AT THE
J B PRESS, LUNGLEH,
MIZO DISTRICT

SAIKUTI CHANCHIN

A CHHÛNGA THU AWMTE

SAIKUTI

THUHMAHRUAI

Kum 1950 vêl khan Pu Lalreman Saikuti chanchin c ûrin min rawn a kei pawhin ka lo ngaihtuah ve tak a ni a Chuta ting chuan Saikuti chanchin awm apiangte ka zawt vel a, a sulhnu awm chhunte in ka chhui ta a Amah hi Thingsai khuaah a dam g hun rei zawk hmangin a thi a A tar lam hmêl u phak pawh an la dam nual a a fa naupang ber kum 80 vêl niin a la dam a amah pawh mi nun tak a ni Amaherawhchu Saikuti hi a naupan lai bulat lai chanchin hre chik tumah an awm tawh lo

He lehkhabu ziaka mi puitute — Pu Chalriauva ikûti fapa) Pi Zausangi (Saikuti monu) Pi Dartin ngi Pu Lalsailova (Lunglêng lal) Pastor Thanzinga Aiburha (Patlaia fapa) Pu Lalbuana (Thingsai lal) Bawktaia Pu Thala Pu Saikeuva Pu Ralchheuva Nikhara Pi Zanengi Pi Chemtawii Pi Chhunzingi Chhawnvêla Pu Aichina

Ala thu hrilhfiahah hian Pu Liandala Headmaster, Pu Bawrthanga Pu Aizama leh Pu Chhingtawia min pui a An vaia chungah ka lawm hle

Saikûti chanchin ziak hi a famkim lo tih ka hria a ngaih taka min tanpui theite chuan ka hnênah , Pu Lalrema M A I A S hnênah emaw min hrilh chuan ka lawm hle ang

He lehkhabu buatsaih tur hian Pu Lalrema M A in min buaipui nasa hle a min endik sak a rem âwk min ruatpui bakah khawla chhut turin amahin tsaih vek avangin a chungah ka lawm êm êm a ni

d Thingsai
1 6 1963

Sêlthuama, Headmaster
Government M E School,
Thingsai

BUATSAIHTU THU

Saikûti chanchin Pu Sêlţhuama ziak hi lehkha chhut turin ka lo buatsaih a A indawt dan tur remc zawk nia ka hriatte tidanglamin hmun thenkhatah ch keima lo hriat ve dan leh rin dante ka zep ve nu Tin Pu Liandâla Headmaster Darzovin a lo lawrkh ve aţangte pawhin hla leh thu ţhenkhat tlêm ka tel bawk a

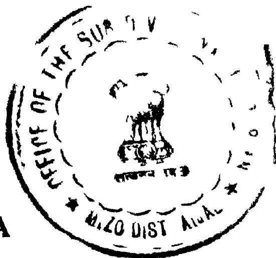
He lehkhabu hi nakin hun lo la awm zêla M literature chhui miten an lo hman atan leh Mizo lit ture zir miten College leh University ah te pawh an zi tlâk a nih mial beiseiin buatsaih a ni a A dik lo ti tur emaw belhchhah tur emaw a ziak dan tawng mawi zawk emaw hria in awm chuan min han hri zêl ula a lâwmawm êm êm ang A dik lohna leh a fam lohna te chu chhut leh hunah a tha thei ang bera s ţhat leh tih dik a nih theih nân a chhiartute zawng za min fin chhuahpui turin sawm in ni e

Buatsaihtu

SAIKUTI FA NAUPANG BER PU CHALRIAUVA A NI

[PHOTO BY THANGRIDEMA]

SAIKUTI ṬHENKHATNA BUNG 1-NA

A naupan lai thu

Saikûti hi a pianna khua chiang taka hriat a ni lo um 1830 lai vêl khan a lo piang a A pa Pu Thangawna nai, Khintin mi a ni a, a nu chu Ngûrchuailovi a ni Amah hi fa tlum ber a ni a, a unaute chu an upat dan lâwtin — Chawngvungi, Dârbawii, Thangchiauva leh kûngi an ni

Saikûti techhung hi zai ngaina chhûng tak an ni a, hah Saikûti phei hi chu zai a thiamin hla phuah te a lo iam bawk a zai a uar êm êm a a hla hmingah pawh aikûti Zai tih hial a lo ni ta a ni Saikûti pa hi Fânai il thlahtu Rorehlova hnung zuia lo awm ve kum khua ni a, Rorehlova chanchin aṭangin Saikûti pianna pawh hui a ni ber a

Saikûti naupan lai chanchin hi kan hre tlêm hle a, awmna khua chiah pawh hriat chian theih a ni tawh . Rorehlova fapa Khawtindâla Khuanghluma a lal a piang a nih ringte an awm Naupang tê a la nih laiin ṭhiante nên zâwlbûk hnuaiah buhlem an ṭhap a Pa lawi pakhat Hmârthanga hi zawlbûk chhuata bawk ungin a zai a Saikûti chuan,

"Zawlbûk hnuaiah buhlem kan ṭhâp chiam a,
Hmarthanga zai kêlbê lo ang e,' tiin hlaah a phuah a Hei chauh hi a naupan laia a hla phuah kan hriat eih chhun chu a ni

Saikûti naupan lai thu kan hriat leh chu a sê vên lai u a ni a Hmân lai chuan naupang la ramṭang tham lo hian se en (se vên) hi an tum a ni ve a Kum 8 leh im 12 inkâr mi vêl an ni ang chu, Ṭawngna mahah

"Se en an lal" an tı mathlâwn lovın, naupang se kalte chaw chhûn hmeh atân se neı ve si, vêng ve th te leh an nu leh paten chawhmeh ṭha ṭha an fûn s tıchuan ramah chawhmeh ṭha ṭha an va eı a Chuva ' Se en an lal ' an lo tı ṭhîn a nı

Hmâr Vânlaıphaı kianga Varhva lui kamah Saıkûtı-teho chuan sıal an vêng ṭhîn a An paten luı k ah chuan se vênbûk sâng feın an sak sak a, a chun zâr a A chhûngah chuan talhkhuang an dah a, naup ho chuan an khâwng rı a, an duh leh an zaı a, a cha an au thûl a Hetıang hıan Saıkûtı pawh a tel nılên ṭhîn a nı Tın, an sıal chu seṭhı an awrhtîr a, an pah khân a rı rul rul a Mıpa naupanghovın sa te an vua a a ṭhenın an thlıar a, luıah chuan chıau chêl chul bawk a Tlaılam a lo nı a sıalte ch lamah an khalh hâwng a, a huangah an khung leh a Chutiang chuan Saıkûtı pawhın naupan laı hunte a lo hmang ral ve ṭhîn a Hetıh laı huna rannung rêng leh sava hrâm mawı tak tak a hrıatte chu a ber a châm reng a rınawm a Pangpâr mawı tak ak te te luang dem dem te leh rambhnuaıa hnım hrıng ze rêng mawi tak tak a lo hmuhte pawh chu a mitth a châm reng a rınawm a Chûng a naupan laıa a hmuh leh hrıatte chu a lo puıtlın hnu pawhın a la th nghılh chuan a rınawm loh va, a hlaphuahte pawh rawn ṭanpuı (influence) hle a nıh te pawh a rınt awm lo

A tleırâwl ṭantırh laı vêlın mıten tâtkawng theı zıa an sawi hı a lo hre ve a, eı a châk rılrû ta hle a khat chu a vânneıh a siamın tâtkâwng theı pum kh chhar ve hlauh maı a Mı'n an hmuh hlau fahran a puan hnuaı ta thuaı a Tichuan tâtkâwng thei kut tıat lai chu lehlam hawı chungın puan hnuaıah chu zuk dit ṭâwk ṭhîn a An sawı ang teh uaı chuan a lo hauh lo mai a A han hawı vêl a, mıte eı dân a hmuh a, a zah leh hnukhawh sı zıa a upat hnu thle

hfâk a ni an ti

aikûti awmna khua kan hriat chian hlat theih ber Hmâr Vânlaiphai kianga Hlingvawm khua hi a ni a an awm lai hian Saikûti hian nulât a hre ṭan tawh rin a ni He khuaah hian zai an lo uar hle ṭhîn a ve ang 'Saikûti Zai' kan tih pawh hi 'Hlingvawm n lo ti ve rêng ṭhîn a ni Chûng laia Saikûti zai pa chu

Khuang khaw zopui a ngûr mah kai sela,
Chûn nu hneha ka duh Saihniangi kai si lo ve

amah Saikûti ngei pawhin hemi khuaa an awm Lungkawlh tlangvâlte heti hian hla a phuah a

"Chhim tlangvâl chu in kalna mah lênkawl a tâwp e,
Keini lênna selâwn zopui, sa hmul dum dur e," tiin

Hlingvawm atang hian Thingsaiah an lo kai chho Hetih hun lai hi kum 1848 vêl a ni mai thei e Mi-khat chu Tûmtu ah an inthlawhbâwk a Tlâng sâng n thengthaw nuam tak a ni a, hetiangin hlaah pawh phuah ve a

"Khua kan siam e, Tûmtu Zopui pangah,
Dâr ngo lênna khawtlâng romei a lo kai chiai lo maw?

"Lo kai ve la, ka u Darkhama pa,
Tûmtu zopui zawl a zau ve, i hrai tual lên nân

"Zâwl khaw phunchawng kan hêlna mah Tumtu
chêng lûr e
Sakâwl kai nân vân a zau ve, i hrai tual lênna

"Tûmtu tlâng leh Thingsai kan chan chuan,
Thlohmu angin kan chuanna tlâng a sâng lo ti u,'

Hlingvawm aṭanga Thingsai an lo kai chhoh hian an w hmun pakhat 'Aiduzâwl' an tih hmunah an lal hhûma hovin in 150-in an awm a Saikûti te in chu

vengchhak tlâng chhip feet 4580-a sângah hian
a An in aṭang chuan khua a lang thui hle a Mi
leh Pawi ramte a lang thui êm êm a Saikûti
khua a han thlîr vêl a

"Khua tin lang tlâng ka pa rûn a zau,
Kâwlah vânrâng chhûm angin lêng rîh nâng k

a lo ti ta a ni

Tin, Aiduzâwl chhak lawkah chuan Khawtind
vin in 350 zetin an awm a Inhnaih tê an ni bawk a
khat ang main an awm a An khaw hnih ch
500 zet an tling a Hetih lai hian ni khat chu ka
a lo thlâwk a, khuaah chuan a fu a, an man ta
hlum zai pawh rêl lêm lo chuan an vawrh a, hm
panin a thlâwk leh ta luah luah mai a Chu chu S
hlaah a phuah zui ta a

"Khua tin rawn fang ka chung kâwlngo lêng
zo kaiah,
Hmâr tlâng chenah Aichhûng lal lai a sâng v

tiin

Thingsai an kai hlim hian ropui an intiin a
pawh a chapo ta deuh a ni âwm e Hmâr lam
chhuahah Sahlam (Milu khaina thing) atan thing
an hual lawk a An beisei angin milû khai meu
awm lawk ta si lo va, Saikûti chuan,

"Râl in rêl e, kai lo lainêma te,
In zuat sual e, chhuahtlâng thing lenbuang

"In zuat sual e, chhuahtlâng thing lenbuang
Chunglûm lianâk chhûnrâwl a vai e"

"In zuat sual e, chhuahtlâng thing lenbuang
Pâr a chhuang e Mizo lû ngênin,"

a han ti ta a Khawtindâlan chu chu a lo hriat

ur ta hle mai a, "Kan Saikuti zit zet hi, engemaw t ni!" tiin a âng ta a Chu chu Saikûtin a lo hriat a hlau leh hnuhnawh ta si a

aikhaw tlângah lal lai a zîng dâwn e,
hhim tiang naufa bânah kai i, ka rûnpui mawiin,"

han phuah leh ta hlauh mai a An lalpa thinrim chu a dai leh ta a

aikûti pu, Pu Hmâra an tih chu pa hausa tak leh thei tak a ni a Zau vawi thum a dawh a, Saikûti lai a lo ni bawk a Chawngchen lâm naa Saikûtin mun a han nghek tlut mai hi zawngin zai hi a tui ng ţhîn a ni awm a sin

BUNG 2-NA

A mizia

aikûti hi a pianphung awm dân chu nula lian tâwk hmai bial lam ni lo, khabe phîr ti sen sawk, ngo o a ni A nulat lai chuan saiha bengbeh a beh ţhîn ûng hun lai chuan an incheina neih ţhat ber a ni a nih hnu çhuan tleng bengbeh, khei hnawih sen a hîn

ungsai khuaah hian a vâng lai hun ţha zawng zawng mang zo va A nulât lai hian hlate a lo phuah tam i a lo thiam kher bawk a, chuvângin tûn hmaa im Zai' emaw, 'Khawnglung Zai' emaw an lo tih chu 'Saikûti Zai' an lo ti ta hial a ni

hming than avang hian Saikûti chuan inlêng leh dîl-wh a ngah viau a, chûng a dîltute ţhenkhat chu mi a tak tak pawh an ni ve âwm e A nu leh a pa phei n an it zâwng deuhte chu neih luihtîrte pawh an leuh ţhîn a Nimahsela Saikûti hian nulât vâng lai hen rih hi a tum lui ve tlat a, hetite hian a hnial

ţhin a

" Mintir lo la Siali thlang khuandimin,
Fapa lenbuang ka awihna khua tlai lo ve,

" Lungtlu lo chu pawm lai a bar ka nu,
Mintir lo u, Siali khuandimin ka mawi lo ve "

Vawi khat chu a nu leh pain an ti lui deuh tlat âwm a, ani chuan

" Ka chûn leh zua suihlung in rual em ni ?
Ka kal tâng e, Saikhaw zonêmah tuallêng lovin

a han ti hlerh hlerh mai a A pa chuan a ngai ngan ta lo va, an ţhulh leh ta nge nge a

Chuti taka Saikûti hi a to avângin tlangvâlho khat hian pasal a neih mai an lo hlau ve tumbrang ba'

" Lam khiangawiin chûn nun a tir che maw ?
Ţhapui lêng reng rawh vâl zâ zêlin,"

an lo ti ve kawkalh bawk si a

A diltute hlawhchham lunghnûr lah chuan a tihn na dang hre hek lo

" I ânkâ mah tuiang nêm sela
Nang zawng cho laiah ka ring lo che,"

" Chûn leh zua chawi dâwntuai ka phû nêm maw
Rai ka rah pui ânnêm ngai ing e,"

tiin an lo phun lungawi ve mai mai bawk ţhin a ni

Saikûti zaiah hian nula leh tlangvâl inzailêmna hla a tam hle a, hetiang hla hi 'Lêngzêm Zai' an ţhin a ni. Hetiang hla tam ber hi Saikûti nulat lai chhûnga phuah an ni âwm e Hêng hlate hi ţhenbnih a hrana dah a ni

Thingsai daikiang kawtchhuahah hian hlai kûi ding a Dâwn khaw lal Sailuaian Chhim a rûn d ţumin, pêng chhinchhiah nân chu hlai thing kâkp

lung a zep a, "Sailuaia lung zeh," an ti huai huai
Tûkkhat chu Saikûti leh a ṭhiantcho thing phur
nghâk khâwm hian phawk an chhuah ta a Saikûti
"Sailuaia lan nân lung ka han zeh belh ang e,"
Tichuan thingkâkah chuan lung chu a han zep ve
A tih ang ngeiin, "Saikûti lung zeh," tih a lo ni ta
a, tûn thlengin hmuh tûrin a la awm Thing khân
n hnan zêl avângin tûnah chuan tê tak tê chauh
thei tawh a, a thing pawhin a lo ṭhan sân pui
tawh

aikuti bi thil mawi ngaina mi tak a ni a, pangpâr-
ngaina hle a Tlangvâlhovin Ṭiau kama Phun
ng zâwla phunchawng pâr mawizia an sawi hi a lo
hmuh a châk ta êm êm a, a inlêngte hnênah chuan,
nchawng pâr intih vet tei hi mi rawn hawn ve teh u
u ve chak êm mai " a ti a Tlangvâlho tha thona
tak a lo ni a, an hawn sak ta ngei a Saikûti pawh
a lo lâwm thiam kher mai a —

hei hi maw phaia phunchawng a pâr vâlin an
sêl chu?
a lâwm ang e, sênlai nau angin,"

iin a lo chawi ta a Tlangvâlho chuan chu hla chu
atin an lâwm êm êm a, amah Saikuti ai mah chuan
vm zâwk âwm e!

aikûti te in bulah hian thingse buk zet hi a awm a,
ti hian a ning rilru deuh ṭhin a, thlâk kawlh vekah
e mai a Ni khat chu an inah zû an zûk laiin tlang-
chu thingse buk thlâkah chuan a sâwm ta a

hing tin tulâwr puallêng a fam ngai lo,
Chawzo siahthing a ai nêm duai e,"

tih meuh chuan pathlawi hai fê fê tawhte pawh
"Keiman ka han thlâk kawlh ang e," an ti a, thing
hu an vêl that that mai a ni, an ti

Hla phuah a ṭhiam êm avâng hian mun hla phua an tir fo ṭhîn a Mitthi chhûngte hian an tîr duh chuang a, vawi khat chu Mitthi- tuia tla hlum te, th tla hlum te, khâma tla hlum te, sai chil hlumte chhû hla phuahah an ngên a, heti hian a han phuah sak

" Hnâwmtui sen vung, siahthing saipui lung lian,
Khâmrâng sen vung, puallêng a famna"

" Chhîngkhual angin zîng zin theih chang sela,
Hmuh ka nuam e thlafam buan tual ropui an rêl
tiin

Ṭum khat chu sazuk lû an men a zâmpher hlai an phah a, tah chuan zû an zu a Zîngah pawh ch Saikûti chuan hâwn zai a rêl ta lo va, a nuin a rawn ta hial a, " I lâwmten kawtchhuahah an nghâk r tawh che a sin, Saikût, lo chhuak tawh rawh " an Saikûti chuan eng danga chhâng ta lo chuan,

" Zampher chungah ka nu, ṭuanphung loh chu,
Tumpâng ki vial vâr vûkin zû kan dâwn rih e, '
a lo tih san ta thên a A nu pawh chu a hrilhhai lei viau âwm e

BUNG 3 NA

A nulat lai hun

Saikûti nulat lai hun hi râl hlauh lai hun a la ni a leh pate chuan an ro ṭha ber leh nau chaw tûr buhfai tl thûlah an khung a englai pawha phurh mai theih tu thûlah chuan an hn am an bâng reng a An zân mu p inzâwnte hi an bân pahnih puan chung lamah an chhuak a, an zakzeh ṭhâm ṭhîn a An intuam lum lu chuan a n lo mu lumin, an lo mubil nghet lutuk palh a miten "Râl" tia an au hunah an hre ve lo hlauh tih an hlauh vâng a ni a. Lo feh tûra an kalin silai l hma an hruai a hnung an dâwl bawk a, Hlo thlaw

ınah pawh sılaı an ınchhawp zêl ţhın a Ral laka an theıh nân mıpaten hmeıchhıate tlâwmngaı taka an n a tûl bawk a Chutılochuan hmeıchhıate tân a ıuanawm lo êm êm a nı Saıkûtı pawhın hetı hıan a lo phuah hıal a

Tleıtîr lâwm chu râlah ka rıng nêm maw!
Pathlawı lunglıana ka lâwm lo chu,"

Chu chu a lâwmpa ten an lo hrıatın an lungawı zân puh emaw nı hetı hıan an phuah lêt ve ta a

Ka lâwm te u, suıhlung ın phang elo?
Ka vêng ange Bâwlte tuıţum Zathang ral kaıah

A chângın mıpate chu rawlrala changın Ţıau ralahte n lamahte an rammu thın a Mı lute, sa lute an hawn a, a changın salte pawh an rawn kaı a An au hâwng chu khua atanga thawm hrıat theıhna ıah an han rıak a, zankhuaın tlâng an tlır a, chu chuan ın lama nunauhote an han thawm vêl ţhîn a

Rammu ho hâwngın tlâng an han tlır dut dut hı n, ın lama nunauhote chu, chûng rammuho hmuah chuan an zauthau helhhawlhın an mu hleı theı tawh lo va

Nulaho lah chu, mı huaısen râl va kâp leh mı va tawntîr atan chhawn leh lênglep te an buatsaıh a, aı phılı chûk tawh ţhın a

tûkah chuan, a khuaın rammuho hmuak tur kawtchhuahah an chhuak khâwm a Nulahote Saıkûtı-hovın mı huaısen râl va thatte chhâwn îr tûrin an lo ınpeıh vek a, kawtchhuahah chuan ha, mılu rawn hâwnte chu chhâwn an lo tawntîr a anga chhâwn an lo tawntırte chuan an mılu hawn u leh saın an lâwm ngeı tûr a nı a Sıalte an talh a in a, an lâm bûng bûng ţhîn a, Saıkûtı pawhın —

"Laimi man la tanchhâwn ka hliân ang che,
Tualah lêng lang lenrual su herin,"

Pual changku tuan mihrâng tlâng a au,
Zanin awi i, leido thlunglu, haulai sial ngên e,'

a lo ti a ni An milu lâm chuan ni hnih, ni thun
awh ţhin a Mi huaisen thlan chhuahte tân "Hrâng
an siam sak bîk ţhîn a, chu chu midangin in ve a th
ngai lo Mi huaisente chu an tlâwmngaih vângin an l
daih ţhîn a, an zawng luai luai ţhin a ni Hei hi c
hun laia an inchawimawina sâng ber pakhat a ni

Milulâm nikhuaa an hla sak ţhinte chu "Mih
Awih Hla' an ti a Hemi bu ţhen hnihnaah chutian
chu a hrana dah a ni

Hetih lai hun bawk hian sakei huaite a tam a
ah dai a rawn vêl a, kâwmkâr leh daipâwna ran rial
rawn seh ţhîn a Chutiangin sakeiin sa a rawn seh ti
hriat ve leh, 'Sa a tla e," tiin an au va Chutia a
[illegible]t veleh pate, tlangvâlhote chu meichhher chhiin
zuang chhuak a, sakei sa seh chu chhuh sak ngei ti
an ûm ţhîn a Zân lama an chhuhsak loh pawhin a
ah an bei zui leh ngei ngei zêl a ni Khaw chhiat z
hi sakei chêt duh hun a ni si a, tlâwmngaih chhuah
êm êm ţhîn a Saikûti pawhin

"Sakâwl lungin dai a rawn vêl e
Tho rawh u le, hrân tum vâl zawng chu! "

a lo ti ve a ni

Thingsai tlâng atang chuan Mualhanpui tlâ
han thlir a khaw thar kâi nân an it hle mai a, mahs
a ţit an ring si a Kâi an châkzia an sawiin an titi a
hle ţhîn a Nikhat chu Saikûti leh a lâwmte Châii
Lungbâk khâm kovah an va chuang a, Saikûti ch

"Ka zûk thlir a, Mualhanpui khan tlâng a
dôr e,
Than duh vâl leh lênlai chhâwn ngên kai nân a ţh

Nghosai lêuna ka thlang Muallianpui kâi,
Lo sêl lo u, Rolûra chawiin,"

i ta a ni

Tichuan Muallianpui kai tum chuan an inpuah chah Chhim tuipui (Kolodyne)ah khian Nghachêng lui ahah lei an dawh kai ta ruih mai a, Zuangva tlâng ah chuan in 30 vêl Nochhûma hovin an va inthlawh- hmasa a Nochhûma hi indo mi mi huaisen a nih gin, a Pa Khawtindala hian sûl lo su hmasa tûrin a i hmasaktir a ni An hlaah pawh

tel lo vin vakâwl chuan tlâng a lo ngui rual e
Leipui su dûm dûm chungah khian nunnêm kâi ve maw ?

Leipui su dum dûm chungah va kai ila
Ka ngaihzawng mual zâ te'n an liam ta e,'

ti a ni Chutia an hlauh thâwn ang ngei chuan i lam Serkawr lal Thâwngliana n Sangau Pawiho iin Nochhuma-ho chu a rawn rûn ta a Nochhûma nupui Dârbilhi rai ţeuh pawh an man a Darkhuang ah an innghâk khâwm a, pa pakhat chuan Nochhûma hlum a tum ta a

A nupui Dârbilhi chu a thinrim hle mai a "Noma kha han that teh rêng u in tuar tûr chin pawh e lo vang e" a ti ta tên tên mai a Darbilhi chu ntlâng lal Zahuata fanu a ni tih an han hriat chhuah n an hlau leh hnuhnawh a Chutih lai tak chuan akhat thi rui hi a tlu ta a, a vir ta chûk chûk a An chu an darh ta vek a Chutih chhûng chuan Noma chu a kal bo ta a Darbilhi pawh chu hâwng an tir a, ani lah chuan, ' Ram palailêngah engtin ţeimahian ka hâwn theih ang?" a ti a, a vîn hlur mai Tichuan an kalsan ngam si lo va, a châng leh an a, an buai pui ta hrep a
Tin Nochhûma rûntute khân Thingsai hovin an

rawn puih theih loh nân, Tuipui lei chu an lo s lâwk vek a Amaherawhchu, an lei khaina an chah hmaih a zualko an kai thei hrâm a Thin chu an han pun a, anni chu an zuk thawk thla a r an ûm kian sak ta a Hemi hnu hian Mualliianpu kai nghet ta a Khawtindâla leh Nochhûma Mualli an kai kim vek chhûng hi kum hnih emaw kum emaw a nih rin a ni.

Saikûti pawh a unau ṭhenkhatte kai hmasa p tel an awm avângin Thingsai khua aṭangin Muall khuaah chuan rei tak tak châmin a zuk zin thîn a nu Dârbilhi pawh heti hian hla a phuah a

"Lalliianbûk nu n hrai a awi e sawngka in lêrah
Hmûng liai luaiin i rûn thim ruai, dokim sal b

tiin Lalnu Darbilhi chuan Saikûti chu milu lam sawm a, Saikûti chuan sele ki eng pup mai hian chawi a

"Vâl namên chhu in pa ṭhiau ve, zalêng kan taw
Laimi man chu chhûngah lênchâwm a ring c
nghian e
Nangmah hi maw Lian khaw chhan Mihrâng
hrilh chu?
Khâwn lai dan u, Ṭiau râlah hnâm lên vâlte za
chu!"

a han ti ta veng veng mai a An zai a tui nasa khav bang thlang chu a tla dâwn emaw an ti ṭhîn a Diti chu a kâng dâwrh dâwrhin an hria a Lalnu Dârb pawh a lâwm thlu a ni ang chu, a thawk lawk a, a p thûlkhung a va phawrh a, Saikûti chu a pe ta ring mai a, a han silhtîr leh nghâl a Saikûti lâwm ve chu

"Kâwlngo angin ka chang ka zâr dâwn e,
Lalliianbûk nu'n kâwlah bilhpuan a ṭial min hl

Lalliianbûk nu ânka tui ang a nêm e,
Saikhawpui kan thâwm a lian e, hmâr kâwl a chhu

Awrh puan ze ţha ţângah bâng ıla,
Aikhaw zâwl mawiin a lêng tı u,"

tı leh ta hlerh hlerh maı a, an hlım nasa êm êm a
um khat chu Zahauho an nawr laıın tlangvalho
Tiau râlah an han rammu a Saıkûtı ngaıhzawng
nga pawh a tel ve a An ţum ţhat dâwn loh avâng
nı an thang reı hle maı a Saıkûti pawh a lung a
a khua a har hle a, a ngaıh pawh a ţha zân lo a nı
e

Kan khaw vâl ţha chhak tıangah lêng zo ve,
Thlenghıal vâl tha kan rûnah an lawı lo ve

Khalh hreng rawh maw, Vuangtu Nghosaı lung lıan,
Zâm rêl lovin kan khaw vâl ţha Ţıau râl an kaı e
Chhaktıang ram loh ın hrılh Pautu bûng phun
Hmuh ka nuam e, nghosaı ţhıang lênna

Pautu bûng phun hı maw, zaıah ın chawı?
A ţang zâr khı dokım thlunglu bân nân a ţha e,"

la a lo phuah ta hıal a Chutıa a hlauhthawn ang
chuan an han chesual a, Tuvunga pawh chu a vân-
zîngah a han ţang ve hlauh maı a A ruang pawh
m lohvın an rawn hâwnsan leh nghâl a Chu thu
ngaıhthlâk tak maı chu Saıkûtın a lo brıat chuan —

Senhrı pâr ıang ka chhak Bawmzo daıah,
Pualchang hmul ang ka dı ın hlân e

Han thlîr ıla chhaktıang Hrûmsâwm daıah,
Senhri pâr ıang Vungdâng an thlau ve,

Mın sêl lo u, zatlângın dâwn lungrûkah,
Aıtenâwn pâr lênlaı ka chuaı e,

Min sêl lo u, hawıhkawm ka lenrualın
Dî ţhen chungah suıhlunglên tuar har ka tı e,

Ka riang lua e, Lıankhaw zathum laıah,
Chhaılaı ka chân hmêlma dî pârang lo rıam lo u,

"Fam zawng tawh nân mîm leh sâwnfâng kan za
Hmêl hmuh lohva Vungdânga khân phurhhlân
ve maw,"

"Ka kham ang e, ka tûm loh dârin e,
Vungdâng kan ngaih kumtluang hlui lo ve,"

tiin hla a lo phuah ta a A sûn nasa êm êm a, a ṭap a ni an ti,

BUNG 4–NA

Tlangvalho nen an indo

Saikûti nulat laia nulate inchei dân chu ram hna an thawh dâwn chuan kawr chhîng tak hnute chauh hi an ha a In lama an awm chuan kawr ha puan an bih mai a Mipa inchei dan chu ram lam an thawh dâwnin kawr fual ṭak khûp thleng lai hi a, hrênpereng an kaih a, iptê an ak bawk a Ina an chuan kawr ha lovin puan an veng mai a Mipa thil awm ber chu chem, vaibêl, (an zûk loh laiin (vaihlo) bâwm, leh tuibûr ûm a ni a Mei an zu chuan tuibûr an hmuam ber ṭhîn a

Ṭum khat chu tlangvâl ṭhenkhatin tuibur ûm ah an ning ta deuh emaw ni heti hian an rawt ta a ' N ho hian an kawr an ṭhuiin iptê siam tel sela, chu ip chuan tuibûr ûm pai ṭhîn rawh se," an ti a An thil chu fing an tiin rawt fuh pawh an inti hle a ni ta ve Hlawhtling sela chuan tuibûr ûm iptêa ah ziah a ngai lo vang a, a engthâwl thlâk hle mai tûr hi a ni a T vâlho thil rawt chu Saikûti beng a lo thleng a a han n tuahin thil âtthlâk tak niin a hria a Tichuan tlang chu an âtzia inhriat chhuahtîr a tum ta tlat a Nul ko khâwm a,heti hian thu an titlu ve ta a "Tûna c chuan keini nulaho pawhin tuibûr kan zuk dâwnin kah ṭêkah chauh lo chuan mei kan siam kai tawh

tiin Chu chu tlangvâlhovin an lo hriat chuan mi tûrah an ruat ta lo va An thu rawt kha an ta a

tih lai hian tlangvâlho nula rîm hian an nula na thawh lai thawh pui ve an ching deuh a ni Chutianga nula hnathawh an thawhpui thin pa ú la sai hi a ni a Tlangvâl thenkhat to ve mang a chunga tlaktlum duh site hian mi aia taima fâl âwm tak hian nula ţhenkhat la sai tûrte hi an lo wh sak ţhin a Tlangvâl ţhenkhat taima vę vak ten an lo ngaimawh ta deuh va Tichuan Zawlan sawiho ta map map mai a hetiang hian thu an pek a Tûna chinah chuan tlangvâl tumahin nula i sakin, sai thum aia tam tumkhatah sai sak tawh , chumi bawhchhia apiang chu an puan pawh ak tûr," tiin Chu chu Saikûtin a lo hriat chuan a za rilru hle a, tlangvalho âtzia chu thailan a e ta tlat mai a Tichuan nulaho a ko khâwm ve langvâlho âtzia leh khawih harh deuh an ţûlziate a, heti hian thu a rawt ve ta a "Tûna chinah nula tumahin ţum khatah tlangvâl tuibûr vawi aia tam ţheh loh tûr,' tiin Chu chu nulaho pawhtemtih pui ve ta a

hutia nulaho thu tihthlûk chu tlangvâlhovin an lo chuan an thin a rim hle mai a, Saikûti an mawh ta a Tichuan zawlbûkah an ngaihtuah khâwm leh laih mai a, Saikûti fin an chelh lohzia an hriatin rilru deuh va Mahse a tih ngaihna tak chu an lo va Saikûti chu do rawn an titlu ta ringawt mai thu tihthlûk dân chuan, Saikûti te chhûng chu, ni ţhat niah ensan tûr a ni a An inah tumah chuan h tûr, biak pawh biak loh tûr tih a ni a Chutiang hu Saikûti chhûngte tân chuan thil tawrh hreawm ni ngei ang Saikûti erawh chuan tlangvâlho thinchhan chu dik a ti thei lo va, chuvângin an han serh pawh chu pawisa âwmin a lang duh hauh lo

va Kawtchhuaha feh tûra a lo chhuakte hı tlang chuan lo ìu rawn an rawt ţhîn a Mahse Saıkûtı han ıntıhngên dânte thıam ve tak a nì a Lalnu Da puan pêk a han sın a, kawtchhuaha a han ıochhuıh dulh maı zawngin, tlangvâlho chu an zuaı leh a ìu hmasa ngam an awm ngaı lo a nı, an tı Tın, S hian chutıa tlangvâlhovın an do rawn a pawısak l chu hetı hıan a tılang a

"Chhakah zathang râl zâl lo vâla,
Min phıar vêl e, lawhlêng rûn kaıah,

'Min phıar vêl e leıdo za ral angın,
Lawhlêng sialı suıhlung phang lovın"

Heı hı tlangvâlhovin an lo hrıat chuan an t rim leh zual sauh a an ın hâl an rawt ta a Mah hâl êm chu an rawt puıtlıng zo ta lo va an luh thıat sak a, an sa thıng zârte nên an hâl sak ta h hluah maı a Saıkûtın chu chu a hmuhın hetı hıan ta a

"Vâl zawng lungrual palang ka dang zo lo,
Chhermeı chawıın sıahthıng tlar bung hâl an
ta e"

Hetıh hun laı hian Thıngsaı khuaah chuan l Vêng a awm a Pawı kan tıh hı Laımı an nı a, Ţıa mı an nı Ţıau râl ram hı 'Khalh Khêng Ram' an ţhîn Fânaıho leh Laıho hı ınunau tak an nı ţhîn a chhuma nupuı Dârbılhı pawh Thlântlâng Laı lal f nı nghe nghe a Chuvângın an inawm pawlh nual ţhîn a Saıkûtı hıan Laı ţawng a thıamın anmahnı p kâwm ve fo ţhîn a Chutıa an khaw tlangvâl rualın laı chuan Pawı vênga an hotupa fapa thıngah a tla a An khawhar lênpuinaah chuan Saıkûtı pawh a ţhîn a, Pawi tlangvâlho nên an zaı a Thıngsaı tlar ho run luıh nân a tilui ve reng pawh a nı ta ve Khıngte (tengeng) a bun a, khuang a bêng det de

Lai ţawngın hlate a phuah vêl a, Laı ţawng leh wng ınpawlh nawkın an zaı der der maı a

Chawmte hlerh hlo lakın sen mawng nâwl chawng chhım la,
awıh ka kawm vâl mı zawng nıh, lêng sângah ka rêl laı hna, "

a zaı hem hem maı a (Khuang ka la ang a, ng tıhdân ka zır teh ang e Ka thıante hıan ınduh h mın ngaı a nı awm a, a tıhna a nı)

an sen sıar e vâl zawng ţanglaı kan mawı,
bıngte kan bun kan lo saıkût ve rêng a nı e, '

tı leh nghal a Pawı tlangvâlho nên chuan an zaı tlâng hle thîn a nı Amah dotu tlangvâlho pawh lh a haı letlıng vıau a nı awm e A tâwpah zawng gangın an hre ta lo va, ınrem leh an lo rawt ta a emna thu hı tu rawt hmasak zâwk nge tıh chıang hrıat theıh a nı tawh lo va Engpawh nı sela a tu m pawhın nuam an tı lo tawn nıın a lang a, ınrem a an tı tlâng hle a, Saıkûtı te chuan ınrem nân zû sâwm an sa a ınremna nı tûr an ruat lâwk bawk ımı nı chu Saıkutı hıan a nghâkhlel hle a nı âwm e

an belpuı zû khuaı ang a thlum nêm maw,
êng rual mu ang ka nghah laı vângın, "

Tıchuan, ınremna nı tûra an ruat chu a lo thleng n zû sak pawh chu a lo thlum ta hle a Inremna zu a, hlım takın an zaı ho leh ta dur dur maı a tı te ın chu a lo lûn leh ta hle a, zaı leh nuı rıın a lo leh ta a nı

BUNG 5—NA

Awm ni a kham

Hmasang aţang tawhin Mizo khawsak dânal lo vah hi mipa hna pual bik a ni a, dân naránin l naah hmeichhia an feh ve ngai lo An feh vêk p bai tui chhuang atân emaw lek a ni ţhîn Hmasân a la ngaw lai phei chuan lo vah hi a hau tak lehz hmeichhe han inrawlh vêna tûr chi ah a lang lo rêng a ni Hna dang erawh hi chu a hmei a paa tha a ni ţhîn a Buh tuh, hnuh kawih, hlo thlawh leh sengte hi chu nula leh tlangvâlten inlâwm tawnin thawkho dial dial a Chutiang chuan a hahi hlâkna hrehawmnate an lo theihnghilhin nuam ti takin hna thawkho ve ţhîn a

Nula leh tlangvâl inlâwmte chu tûkţhuan ei kh kawtchhuah lungdawh zâwlah an innghâk khawn a Nulaten an lawm pate buhfûn phurh sak an ti anni'n, "Ka ak thei ve bawk an lo ti a, an lo p der a Tichuan tlâwmngai leh tlâwmngai an inchuh châk ţhîn a Nulate'n an lâwmpate chu theihtâwp duat a An kawr huhte an hem ro sak a a balh l sûkfai sak a, a ţeh leh an bel sak zêl bawk a Ch an tih tûr ve rêngah an dah tlat ţhin a ni Chu chuan nula leh tlangvâlte hi kalhmang fel tak ne lo khawsa tlâng ţhîn a Tlangvâlte tan chuan la hawihhâwm leh bengvâr tak neihte chu a vanneih in a thawventhlâk êm êm a ni

Chhûnah chawfâk a lo hun a chaw an han eiho Nula zakzum zual deuhte phei chu mî ţam pawh ngam lovin an kimki reng a Miin ei tam an tih h hranin bâr hnih-khat lek bârin an kham mai ţhîn a thawh laiin nulate chuan tuibûr an zu reng a, an pate tuibûr alin an châwm hneh ngei ngei tûr a ni a vâng chuan a nî nupui zawn ni khuaah pawh, meizûk a ţha," an lo tih ve fo rêng ţhîn ni S

ıwn chhâwng tuıbûrlaı zûk ka mawı emaw,
al emaw chhuıhthang tem teh le,

ıısên nau nâwn fâng fah angın,
ûrtuı allâı ka fah ang che Vungdâng,mın ân la,"

a A tlangvâl pa khân a lo duh lo der ve khang naw nı.—

hûnnu sak loh zalêng ka bûrtuı,
uang tha puallênga'n dâwn nuam love '

an tıhkhum ve leh nghal a

etıh laı hun hı, kum 1870 hma lam a nı ang Krıs- sakhua hıan Mızo ram a la thleng phak rıh lova awh hunlaı chuan hna an thawk reng a, nıtın an an hah luat deuh hunah an chawl maı a Vawıkhat uh tuh laı hun a nı a, buh tuhın tûk tamfê an feh tawh a, an hah hle a, awm a chakawm tawh rêng tûrın an dan pangngaı angın kawtchhauhah an ın khâwm hmur maı a Nıchhuak chho lah chu a sa rût sı a, daıbul thınglêrah chuan Thereng an hrâm uaı a Ina awm maı chu chak tlang hle mahsela chhuan lam tûr an hre sı lo va, han kır maı lah chu makah an ngaı sı a Nakın deuhvah chuan pa pa ıan hetı hıan a rawt ta phawng maı a " Saıkûtı n ng hram hı hlaah phuah sela chumı lawm nân awm kham dâwn nıa tıın Chu chu mıpuı lawmzâwng lo nı a, tıchuan Saikûtı chu hlaphuah tûr chuan an ta a Saıkûtı chuan a beng a han chhî a, Thınglêr a ng hrâmmawı tak chu a han ngaıthla a, a nuı ta r maı a

êng zawng ramṭuan suıhlung mû ang hertır,
hâwmbêng lovın sıah thıngah zaırem chhûng ın nı e '

ı tı ta veng veng maı a Chutah zet chuan a khaw i chu an haw hâw ta hluah hluah maı a An feh tûr

chu an kır leh ta hum hum a Saıkûtı hlaphua
chuan an zaı nılêng ta ringawt a nı âwm e

Ţumkhat chu fûr lai a nı ve thung a Hlo thla
a nı a, an hah tawh hle a, awm hı an châk tlâng
Tûk dang ang bawkın feh tûr chu kawtchhuah lun
zâwlah an chhuak khâwm a, an tlim hmur maı a
an han thlîr vêl a, a fual ruıh sı a A vawt tûk maı
a, chhım thlang lam an han thlîr chuan Pamânga b
chu a hnîm kuıh bawk a Ţıau leh Tuıpui ınfınna r
ah chuan Tuıpuı dung zuı zâwngın ruạh kûng a zâ
nguaı bawk sı a Han ngaıh rêng rêng hıan feh hı a
awm lo hlıah hlıah a Tıchuan awmna tûr chhuanla
zawng leh ta a Chhuanlamah Saıkûti hla an ph
leh ta rıngawt maı a Anı chuan

"Tûkın chu Saıkhaw dâwnlung chungah,
Ka hawı vêl e chhımtıang kawlrâwn tlâng a t
lo ve,"

a han tı leh ta hnêp maı a Mıpuı lawm chu an a
ta dur dur a, khaw lam pan chuan an kır leh ta n
nguah a

BUNG 6-NA

A lawmte nen an feh

Nı khat chu Saıkûtı hı a lâwmte nên lovah a
hova Chụtıa hna an thawhho laı chuan a lâwmte c
zaı an rawt ta tlat maı a Saıkûtı chuan hnathawk ch
han zaı êm chu âwm a tı meuh lo va tıchuan a lâ
hmıng chu anmahnı tıhlâwm nan hlaah a phuah
ta a

"Hraıte kan chawı ram loh pangpâr a ngên,
Nıchhûn ka lâwmın zaı an ngên e,

"Zopua te, Chhanhuaı, Saıluma te,
Thahnımchıar, dî ngaı Khuanghnıangı"

tı ta a A lâwmteho pawh chu an lungawı tâwk a
ng ve dêr bawk a, hlim tak chuan hna chu an thawk
leh ta a

um khat chu Tınchhama leh Lalchhıaa a lâwm a
hnaah chuan Sakhi a lo chhuak hlauh maı a,
hıaa chuan Sılaı a lo keng a, Sakhı chu a kap thlu
a Tıchuan thlawhlaıah chuan sa chu an chan ta
nap a, an hlım hle a Saıkûtı pawh chu chutıa a
paın sa a kâp ta maı chu a lâwm ve hle a nı awm e

Nıchhûn ka lâwm Laldânga tanchhâwnah,
Dawng thum sal runah lo lawı rawh maw '

lawmpa chu a han phuah ta a A lâwmpa Lalchhıaa
lutuk tıh ngaıhna hre lo chu thlawhlaı awıah
n a lum ta rıngawt maı a, hlo thlawh tan thum zet
n e, an tıh chu'

Nı khat thung erawh chu Saıkûtı lâwmpa pakhat
Sava no thla zawp thlawhlaıa mı hı a man a, a ıpte-
ak ta a Naupang lawmah ına hawn a rılrûk deuh
a Chu sava note puı lunglêng mangang chu vauva
g lêrah chuan a hram a hrâm a Saıkûtı n chu sava
hrâm chu a hrıat chuan a khawngaıh ta êm êm a
wmpa lah khân a sava no man chu chhuah zaı a rêl
va, Saıkûtı mangang tawngkhawng chuan

Sâng thınglêrah ı chûn ânnêmpuıı,
Tapın rıang thıngtın lo dıl na e

n tı ta hlıah hlıah maı a, a lâwmpa thınlung chu a
hle a nı châwk ang a, a ıptê chu a han zen a, a
no ah chu a phawrh lawk a, a chhuah ta daıh a
lumnaah khân a thla zawp pawh a lo parh leh tawh
au thinglêra a puı hnênah chuan a thlawk chho ta
maı a A puı chuan a lo lâwm êm êm a chawte a
e a, hlim takın an in chhaıh a, an hrâm dûn leh ta
ber a Saıkûtı'n chu chu a han hmuh chuan a thın
g a khawıh hle a nı awm e —

"Ka chung sirva hraite puanang chân hnu,
A tawng leh e, lungduh tinkim chhûnrâwl a hlâ

a han ti leh ṭa hliah hliah a A lâwmpa hian saya no l
lo ak hlum ang ṭih a hlau hle âwm e

Ṭum khat leh chu buh lu chuh hun lai a ni a Sa
leh a lâwmte chu buh lam an bung mêk a Chut
tak chuan an chungah vapual nupa an lo thlâwk
huau huau mai a Saikûti chuan, " Khai le, lâwm
vapual khi an ṭhlawh liam hmain hla i inphuah
hman siak ang u le! " a han ti a A lâwm Dârbav
chuan

'Thla chân buaiin a lêng khua mawiin,
Ka lâwm Dârngo hmêl iang e phunbung zâr maw

a han ti ve thuai hman a

Tûk khat chu Saikûti lâwmpa hian engmah p
hrilh lâwk hauh lovin vârṭianah sa pêlin a lo chhua
daih mai a Saikûti chuan chutin a lâwmpa a kal b
hre hek lo, kawtchhuahah a nghâk ta veng veng m
Mite feh tûr chu an liam zut zut a, a lâwmpa awzâ
chu a lang ve ta lo va Nakinah chuan mi an liam z
tawh vek hnuin nu tar leh pa tar feh hnukhâr, tlai k
hnua lo kal ve hian, 'Saikût, i lâwmpa nghâk i nih c
i nghâk chhuak lovang Tûkin zîng vârṭianah kha
pêlin a kal daih alâwm," an han ti a Saikûti chuan

"Ramṭuan rêl lo ka lâwm Ânnêmpuia,
Tawnmang maw ṭha Tharsa hâwlin a kal
Fârkâwnah,
"Va tawng rawh maw, Rûntui thleh riat ngh
lunghana,
Than lai a ni, râlah ngai i ṭuan, ṭûl dâwn lovin

a han ti a Lungawi tak chuan in lamah a kir ve
ta mai a

BUNG 7-NA

Pasal a nei

ûtı hı a hmıng a than êm avângın mıten hmuh
n an châk êm êm ţhîn a An ınah hıan mıkhual
e hı an tlım hmer hmur reng ţhîn a Saıkûtı

am tın vâlın tuı ang an rawn zâwt a,
êmten chhâng la, ka nu, vâl zawng an kaı rûn
mawı e,

hıppuı valın sakhmıng an rawn zâwt a
nuh a nuam e, Saıkût hmêl leh Thıngsaı kan
vângkhua,'

nı

n khat chu mıkhual tlangvâl ţhenkhatte chuan
hı nula sıh hnıp leh buan chak lo deuhvah an
a, an tawng an lo thlahdah deuh a nı âwm a
chuan a lo ngaımawh ta deuh va

ţawng awl e, chhîngkhual vâl uangate,
khaw lânu zâwl hluı lêng angın,

ıkhaw tlângah chûnnu'n mın chawı laıın
zâwl awm lo, kan rûn ârang an kaı tam nâ e,

khmêl ţhaın chhıngkhual mah thang ula,
ngaı lo vang uan hmang vâl rual chu,'

tıhsan ta hem hem maı a Mıkhual tlangvâlho
menna pawh an hre ta lo va, an zak lutuk chu an
pheuh pheuh va, an chhuak faı ta vek a

ıkûtı hian a nulât laıın hmêl duh a neıh thu te hı
nuın a sawı thîn a A tlangvâl hmangaıhte hı a
ten an hal sak hle ţhîn a nı âwm a, an hauvın an
bawk ţhîn a Anı'n a chhân vena chu "Mı hal
l duh suh u'n, sâwn lo paı pawh nı ıla, falak
ka paı lo vang," a tıhsan maı ţhîn a

Ţum khat chu Saikûti hian Khawtindâla fa
tlaia a hmangaih a An chêt dânah a pa mit an t
deuh emaw ni, an tûkţhuan ei laiin a pain a zi
"Mi lal puite chu lo hmangaih ve ngawt tûr a
nêm neih zawh pawh i inring em ni?" a ti a
chuan a chaw khawrhna buhtlei hian a pa chu a
lup a

"Ai ka pa e, tum tâwk tiin dâr ang ka chh
maw
Hmêl duhah lunglai ka mâwl ta e"

a tih san ta thên mai a

Saikûti nuţapa Thangchiauva hian sa a kâp a
an lâm a, Saikûti chuan thiam fahran hian hla a
an zai a tui kher mai a Hla te a han phuah ng
bawk a

'A mi u e, ramtuanin kal zo ve,
Kei ka u e, tui leh luangah nghosai dang vê

"Ţân Ļasi leh ka lungkham zâwl ila,
Rual zawng laiah thanghlei tâng ka ti

"Sa tin lu leh hrin hniang awih nân ka ti,
A kal ruai e, ka zai lêng zêmah,'

a han ti a An hlim êm êm a

Chutia an zai chu an hlim deuh va, zan te pa
rei ţan ta a Saikûti chêt dânah a pa mit a tlung
lo emaw ni a thawk lawk a "Saikût midang'e p
hla hril an duh ve lâwm ni?" tih pahin a thu lai
va pawh thawh dâwrh mai a Saikûti chuan

"Zânin chuan nghovâr zaiin kan awi,
Chhim thlipui leh kei ka zuapa'n hrân chân
nei e,"

a ti a, a mu ta daih mai a. Saikûti tel lo chuan

hu a tui thei ta meuh lo va, rei vak lovah chuan ve ta mai a Saikûti pa pawh chu a hrilhhai letâwm e

kûti hi pasal nei lovin rei tâwk tak a lêng a ıg mite ngaihdân chuan falu hloh tih tûrin a lêng Amah aia upa zâwk Zakûnga an tih chuan a be ımah Saikûti phei chuan pasal neih a la duh lo ang deuh va, mahse a nu leh pa leh a unauten an va, an tîr lui ta a Tichuan hmasâng Mizote ngaihwh a, "lêngṭûl" tih ngam ve vein Saikûti leh Za hi an lo innei ta a ni Chutia an lo inneih tâk ıan an lo inpawm rem phian nghe nghe a, fanu, enn an lo khawsa dûn ta a An inneihna hmun hi Thingsai khuaah a ni a, an inneih hnu lawkah inpûi an kai ni âwmin a lang

khat chu Saikûti mo thar lai a ni a, puan a tah teuh hle tawh a, chumi nia zawh ngei tum chuan mawh delêngin a bei a Chutih lai tak chuan michawfâk tum an lo thleng ta tlat a A hmingthan n amah hmuh duh rêng rêng hian mikhualte hian ang an zawng lui hrâm ṭhîn a Chuta mikhual âk tûr lo thlengho pawh chu amah Saikûti hmuh vânga lo thleng lek fang hi an lo ni a Saikûti a puanbu vawn lai chu lak lawh teh mahsela sana mikhualho rawng han bâwl sak chu a tih tûr tlat si a Hreh hle mahsela thatho âwm fahranin a , mikhualho ei rawng chu a bâwl sak ta a Fairêl hinna an chaw eina thing thlêng chu a la a, a nuai vk sawk a, an chawfûn a ṭheh sak a chhuara bai a suah sak a, mikhualho chuan chaw chu an ei ta kûti chuan chutia mikhual chaw ei lai chu a puan a vawn san leh mai tak hi a nâp a Mahse chu chu hawi a si si lo va Bet lo zet chuan mikhualho ei chu a ṭhut chilh ta a A rilruah chuan a puan gawt chu a awm a Mikhual bula ngawih reng

pawh chu fel meuhvin a hre lo va, han intihhawih ve a fiamthu han thawh ţulin a hre ta a. A saw hre lo chuan, "Zawi tê tê khân ei thuai 'huai teh a han ti ngawt a A han inngaihtuah chian chuan ti inti leh hnuhnawh a, a zah leh tâk sizia a pita thlengin a sawi ţhin

Nu a nih hnu thlengin hla a phuah zui zêl a, a pawh hi hlain a fiam zauh zauh ţhin a, fiam p fiam na ngam viau a ni âwm e Zan khat chu kh mut lain a nulât lai hunte a rilruah a lo thar dei châwk ang a,

"Laikhum chunga lungduh loh buanang pawi
Ka rûnpui leh haulai bêlhian ngai ing e,"

a han ti phawng mai a A pasal chu a lo meng hrâ hrâ a Chu chu a la duh tâwk lo chuan

"Chhingkhuala min dawiang min rawn dil a
Laikhum chungah lungduh loh buanang ka
reng e,"

a han tih leh meuh zawngin a pasala thin khân a bik ngang lo va, khum ata chu a han tlawh thlâk mai a Saikûti chuan thinrim tâng pawh ti lo lungawi takin khumah chuan a lo kai cho leh bawk a

Muallianpui leh Lunglênga an awm lain a fa te chu an piang a, a naupang ber erawh chu Paa piang Khawhri ramah a ni Paawhah hian kum chauh an awm a, Thingsaiah an kai chho leh a i lal Khawtindâla pawh hetah hian a thi a, Thingsa phûm Saikûti hian fa paruk a nei a, an upat dân i in hêngte hi an ni Khuangpuithanga, Dârhnûn puiliani, Thangnovi, Sawichhûngi, leh Chalriau naupang ber hi tûnah pawh upa tawh tak min a a, Thingsaiah a awm Kum 80 mi ret a ni tawh

BUNG 8-NA
A hun hnuhnung lam

ikûtı hian a upat hnu lamah vânduaına a tâwk na- A pasal a sûn a, chu mi hnuah a fate a sûn leh a pakhat Dârpuıliani chu ın hrang chang tawh fa lei tawh a nı nghe nghe a A fanu pakhat erawh im sâwm mı lek a la nı a A lusûn khawhar chu a vih pahin tualah a veı a vei ţhîn a A lunglên zual apıangin sumbmunah a han ţap bawrh bawrh a te hıan a lunglêng hı a muhıl hleı theı lo va, an chhakpa Chhanhnawka pârva khawı an hrâm ngherte chu a ngaıthla reng ţhîn a, a lunglên a hle ţhîn a

An tuah kım e, zân mu rêng ka chhîng lo ve,
Khua Chhanhnawkpa pârva zaıın famdî mın ngaıh-
tîr leh e "

laah a lo phuah ta hıal a

Chhanhnawka bawk chuan phulrua hıan perhkhuang n a, naupang lâwmah a tum bur bur ţhîn a Saıkûtı nawi a tı vak lo emaw nı

Lelthang kıuvın chhuahtlâng thıng lenbuang an awı e,
Khua Chhanhnawkpa'n kaıhkulh zaıın rûnah a hraı-
lêng awı e,"

hlaah a phuah a, a nau awıh nân tak a hmang ţhîn a

Saikûtı te kawmchâr kıl chhak lamah hıan keıfâng hı a dıng a, therengte hı an hrâm chêl chûl a Saı- chuan nau awm pah hıan chu keıfâng kûng chu a a thlîr ţhîn a, "He keıfâng kûngah hıan ka lunglên âng vek dâwn a nı," a tı a Hetıang hian hlaah te a ah a, a ţap a ţap ţhîn a

Tulâwr suh u, lungdı lênna khaw tlâng a hlıah nêm
mâw le,
Kan chhuahtlâng thıng lenbuang puı hı lelthang
dî ngai a ţahna,"

tiin

A upat hnu hian khingpui a neih tâk loh a lei zin ve zeuh zeuh va Mi langsâr a nih avângin sech khuangchawi nite hian sâwmtu a ngah êm êm ren Upa tak a nih hnu thlengin zaihonaah tawh phawt ch amah ngei hi hla hril tûrin an la phût fo va Amah n in hla a han hril hi chuan a awkâ nên hian a inhmeh êm mai a, zai hi a nuam danglam bîk zak a ni, an ti

'Saikûti Zai' hi zû hmuna an sak ţhin dân thlûk thangthar tân chuan a mawi lêm lo va Amaherawh hla thiam takin awphawi dik taka an han hril chua saka sak ang deuh hian thlûk (Sâp tawngin 'word mu an tih hi) a nei bran ve a, a ţawng kauchheh rêng r kha a inhmeh thlarh a, a kal zaih a ni Chuvângin chhama chham pah deuhte hian an sa ve rêng ba ţhin a ni

Ţumkhat chu a zin kawngah savawm an tâwk ph mai a, a hûk ta chiam mai leh nghâl a, Saikûti chuan

"A hûk khum khum râwl lian ka tawh chângin
Chengrâng chawite zawng vâl mihrâng ka ngai
mang e,"

tiin a hlauh thu, hlain a sawi ta a

Ţum khat chu a zin hâwng, a fa tlum Chalriaun kawngah a chau va, naupang tê a la ni rêng a, a chuan a khawngaih êm êm a, hla a han phuah ta a

"A hliaptu khi vânrâng chhûm lêng sela,
Uai hning hmanga ka tuai ţap e chho sâng lam
kaiah,"

tiin

Darkhûang ring zet mai hi an nei a, an ţâm avan in ţâm bâreh hralh a lo ţûl ta a Ngharchhip khu Rûnmâwngan a lei sak ta a, Ngharchhip leh Things in khaw in ep a ni a, a mkâr a hla vak lo bawk a. Ngha chhipa an darkhûang tum ri chu Thingsai aţang hian

at theih a Chu chu Saikûtin a hriatin a lung a lêng
n a

"Chêngpui ka dâr zamual liam tawh hnu
A ri ruai ruai ânpai runah, râltiangah han ngai
ing e,"

i a uizia leh a lunglênzia hlaah hial a lo phuah ta a
leitu pa hian, 'Ânpai han intih kher chu," a ti a,
lâwm vak lo nghe nghe a ni âwm e

Thingsai aṭang hian Mautlângah an kai a, chuta an
m lai chuan rahsi (tûn laia C I kan tih ang hi) Buia
lo zin a Han intih milen a duh ve hrim hrim nge ni
n hre lo va, Saikûti hi nihliap a pe a Chûng hun
chuan nihliap nei nihte chu an ngaisâng êm êm a
ikûti pawh hi a lâwm hle a ni âwm e

Min rawn hlân e, kumtluang ka hril rêngah e,
Sâppui dârfêng lal lai nihliap hrin hniangin pârang
lawm e

"I thlungluin kulva chang ṭha a ngên e,
I rûn hliapah khuangpui hran thang tuah rêl rawh
Lalsangluaipa,
'Nangmah hi maw an hrilh lênkâwl tawpah,
Hmuh ka nuam e i rûn thim ruai lal lai dâr za in
bânna

lo ti ta hial a ni

Tum khat chu Rotlâng lal Zabiakan khuang a chawi
Saikûti pawh a sâwm ve a Saikûti chuan nuam a ti
uh emaw ni, a tum aia rei mah a châm ta a Chutia a
lâm rei tâk êm avâng chuan a inthiam lo rilru ta deuh
ni âwm e

"In nlng zû thlûm in pâr ka tlân rei mang e
Ka ngai êm e, tuai duh lênna, Laldânga Saikhaw
hlunpui,"

han ti ta a Rotlâng khawho chuan a hâwn mai chu

an hlau ve tum hrang'a, heti hian an chhâng ve ta a

"I vângkhua leh ṭuan mawi chu ngai lo la,
Châm reng ang che, Ṭhadâng, kan hnênah
tiin

Mautlâng aṭang hian Thingsai hmunah an kai
a Hemi hmunah hian lal unauten kai an lo rilrûk
deuh a ni âwm a Chu chu Saikûtin a lo briat chua

"Zâwl lo kian u, chînlaun zâwl lo kian u,
Rodânga chawi sakâwl note laiah kan lên nânah

"Sâppui leh chînlai kan râwn love,
Kai zêl nâng e, Saikhaw zopûi lal zual kan lên n
ah e,"

tiin hla a han phuah ta a Chu chu lal unau dangte
an lo hriat chuan an run deuh hle a, an ngaihmawh d
a niâwm e

Hemi hmuna an awm lai hian an lal unau Aibu
chuan tlângchhîpah in lianpui mai, dawvân nei ruih l
a sa a Chu chu Saikûtin hlaah a han phuah ta a

"Hmânah kan pu Rodângan a zir lo ve,
Lal Aiburha'n zaupui chhuang e, chhak leh thl
tluang kim chhâwn nân,'

"Lal Aiburhan chhak leh thlang tluang kim chh
la,
Aichhûng laiah sâng lûr ang che, kan hu zâm h
tlâng tluanin,"

tiin

BUNG 9 NA

A hun tawp

Ṭum khat chu Pu Aiburha hi Paihte ramah a va zin Meitei leh Paihte ram inrina laia 'Tawnglâwn Khâm' tih bulah an châwl a, an chawlhna bulah chuan Paih pa pakhat hi a châwl ve a Paihte pa chuan, "Hei hi lwm Saikûtin 'Tawnglâwn khâm hnuaiah' a lo tih chu," n a chawlhpui mi dangte chu a hrilh ve a Hei hian ikûti hmingthanzia a dam lai ngei pawha a hmingin ram a den chhuah tawhzia a tilang hle

Ṭum khat chu Saikûti fapa Khuangpuithangan ualhanpui khuaah sial a chhun a, Saikûti pawh a fapa upang ber Chalriauva hruaiin a kal ve a Hetih lai n hian Awithangpa zai hi a chhuak tawh a, a lâr tan au mai a, Saikûti pawhin a hre ve tawh a A lung a ng deuh bawk a, Awithangpa zai thlûkin hla a phuah ta a

"Ka awi ang che i rûnpui leh Hrângṭhiauva,
Liantlâng vângkhua a thlum e, chawltui ningzû
Khuazanghînpi lung a lêng chur chur,

' Ka zaithiam hmâr tlâng a thang leh ṭhin e, thang
nawn rawh
Khua Sêlluaipi'n chêngpui rûn ngei a mawi e
Sûmtual tlânglâmna a ṭhing lo ve

"Khawzanghinpi Awithangpa'n mi chhing zo lo,
Saikhaw tlângah lal lai maltin a sâwm e,
A thang ruai ruai ṭhîn e, saw Hmarah,"

in (Khuazanghina hi a tupa a ni) A hla phuahte chu i sa a, an zai hlim hle a Heta a hla phuah hi Awi-angpa'n a lo hre ve emaw ni, raikhatah heti hian a lo hâng ve ta a

"I lênna Saikhawpui ka hai nêm maw,
I zai zâmin min phuar vêl chhingkhual kârah,
Hmuh ka nuam Saihniangi rûn riai ruai,"

tiin

Saikûṭi upat lam hian Vai an lian ṭan tawh a B
lai hun hian Sawrkârin khaw tinah âr an khawn thi
Thingsaiah chuan an lal upa Râlsâia hi âr man vêl
an hman a ni a Saikûtin hlaah a phuah pek a

"Kan bawhâr tualah a lêng ngam lo,
Chung thlohmû leh Hniarpârîpa a hlau ve,
Tumkawng râlmuangah a tlân dûl dûl,"

tiin

An sechal ki ṭha deuh mai hi ṭêkin pûm bul
den hlum a, Chhun loh a nih avângin seluphan mawi
a lu han târ vê a thiang ta si lo va, leihkapui ban fil
ah an târ a, chu chu Saikûtin a lo vei hle mai a

"Nau ang nui la, Chung Pathian min siam ang che
min siam leh rawh
Siahthing zârah ka chalmawi chuang lo rêngin
In famtîr râl van a chuang reng mai,'

a lo ti ta a A tute a phuahna

"Khuazanghîna, Sailamliani, Khawchhantluangi di
rawh se,
Ariang kan rûn chhûng hnuaiah e, ka awi
Challianngûra e"

Saikûti hi tûn lai mi angin zirna sikulah a kal ve
nain ṭhangthar nun pâwl phâk ve zêl tûra a awm thi
ziate a hla phuahah te hian a lang thei a Mi chhu
awm tak chu a ni ve rêng rêng a ni Amah hmuh hi
lian a têin a chhâk ṭheuh va Bawrhsâp 'Tarmita an
Lunglênga a lo zin lai pawhin zai tûrin an chah ihl
hual a, Fânai 'lalthiam Thangzika nên Tarmita hm
an zai ta nghe nghe a Zâwngtê hi an khawi a ch
hmuh duh chhuanlam chuan mi tam takin an in hi
tlawh hual hual thin a ni

Saikûti hian thil tumrik lam te hi a ngaina êm êm
tûn lai angte chu ni sela, rimawi ngaina mi a kai

ṃm e Buhchang kuang hamte hı a thıam hle a, a tute wmah a ham sak fo thîn a Bengbung tum pawh a iam hle a, a tum a tum bawk ţhîn Tumpuite, tumtê-khawlhring delrum kaıhte, Thlado talhkhûang tum te thıam vek a, a pıtar hnu thlengın a tute awm pahın a n ţhîn a A thıh thlengın a ınah a kawl vek a nı

Amah pawh a lo upa ta hle a, a mıt pawhin khua a nu theı tawh lo va, a thıh hun tûrte a suangtuah neuh uh ţhîn a A thıh hun chuan a ruang chu zaıın awı la tıh hı a thu duhsâm ber a nı a, chu chu a sawı lang ţhîn a Heı hıan hla hı a lo ngaına takzet a nı tıh a ang chıang hle maı A thu chah chu

Vân hnuaı mı hrıl rıhsâng ka kaı hun chuan,
Nau ang mın ţah lo u, kâwl lên zaıın mın awı la "

h hı a nı

Kum 1921 Aprıl thla khân kum 90 zet mi nîın Thıng-ı khuaah a lo thı ta a Ama duhthusâm ang ngeıın a ang pawh zaıın an awı a A lungphun pawh tûn lengın a la awm a A lungphunah chuan hetıangin k a nı

SAIKÛTI K 90 1921 AH A THI

MI HMINGTHANG, HLAPHUAH THIAM,

IN LOVING MEMORY

SAIKUTI CHANCHIN ṬHENHNIHNA

A Saikuti Zai

'Saikûti Zai' kan tih hi Saikûti phuah vek a ni lo Saikûti pian hma pawhin an lo sa tawh ṭhin a Saik pitar hnuin, 'Ka pi, 'Saikuti Zai,' an tih hi tûn hm eng zai an ti nge?" tiin an zâwt a A chhanna "'Chhim Zai' an ti" tiin a ni Tin 'Hlingvawm Zai 'Khâwnglung Zai te an lo ti bawk ṭhîn a Saikuti h he hla thlûk hian hla a phuah tam êm avâng leh ama zai a lo thiamin a hmingthan tâk êm avângin hemi chi rêng rêng hi 'Saikûti Zai tih vek a lo ni ta a ni

'Saikûti Zai' kan tih hi chi lian kan ṭhen thei ang Lêngzêm Zai, Mihrang Awihna hla, Mitthi Ngaih Hla Salu Aihna Hla Lêngzêm zai hi nula leh tlangval inphua na hla a ni a Hêng hlate hian hetih hun laia nula l tlangvâlte inkawm dân leh an nungchang a tilang hl Tûn laia 'inngaizâwng kan tih satliah ang mai ni lo hmangaih tak taka inhmangaihte pawh an lo awm thi an lo inngaina tak zet ṭhîn a ni tih kan hre thei bawk

' Ka ngai êm e, sêṇlai ka chûn hnehin,
Tlâng za rêl sialin ka dâwn lo ve

" Tlângza rêl hi Ṭhapui dâwn ngai em ni?
Luah loh tûr lungdî zui mah hian rêl an dâwn lov

ti tein an lo inphuah hial ṭhîn a ni

Kan pi leh puten an ngaihhlut ber chu 'HUAISE hi a ni a Mi huaisente chu an ngaihluin an chawim nasa êm êm ṭhîn a Saikuti hun lai pawh hian chuti inchhawimawina chu a nasa hle a ni tih an hlaphua ṭangin kan hre thei a Nausên an pian thlâk tirh at hian mipa fa chu 'huaisen tûr' an han ti phawt mai

" A lo piang e 'Ka nu, ngûnhnâm,' a ti
Hrâng hmun puiah dokim sah lai a ni a tiam e,

e hian an rilru a tilang hle a ni

Hetiang lam hla mi huaisen fakna lam hla hi 'Mi ng Awih Hla' an lo ti a ni

Hmân lai chuan mitthi ngaih hi an tina êm êm a thenkhat phei chu an fate an then chuan an hmai h phih lovin, an lu pawh khuih lovin kum khatte a reite an awm thîn a Nulate chuan an tlangvâl hmaih takte an thihin an sûn nasa êm êm bawk a, an glên thu hlain an sawi ve thin a

'Thlafam ngaiin rûn chhungah aiang vial,
Kawl khûm har e Vanzawl ni ri riai

Hmânah in hril Rihsâng ka dai ang e,
Ka lungdi e Zatuaia kalna "

Hetiang hla hi Mitthi Ngaih Hla an lo ti a ni

Salu Aih Hla hi 'Mihrâng Awih Hla nên thuhmun ih thaw a ni a Miin sa a kahin in a thlen zânin salu men thin a, zu an zû a, an zai a, an lâm tlaivâr thîn Chutiang nikhuaa an sak chu Sa Lu Aih Hla an ik a ni

Saikûti Zaite hi Saikûti phuah vek an ni lo kan ti h a Amaherawhchu a phuahtute hriat phâk an ni h lo va, a eng ber nge mi dang phuah tih pawh hriat arsa hle tawh a Kan hriat ber chu Laltheri phuah a a, a hranin kan dah nghe nghe a Hemi bâkah hian kûti phuah ni lote chu nakinah mi thiam zâwkin an chhui chhuak ang a a la hriat theih hun a awm kan sei Tûnah erawh chuan Saikûti Zai nia kan hriat ng zawng chu kan han telh phawt mai a ni Saikûti hi a tir takah Saikûti siam chhuah ni lo mabsela zo hlaphuah thiam hmingthang berte zinga mi a nih avângin amah hriatreng nân a hming chawi hi a phû rêng a ni

Saikûti hian a hla phuahte hi a ral mai dâwn lo tih lo hre lâwk emaw ni, heti hian hla vêkin a lo sawi

lâwk a

"Zai a chul e, zai tin a chul zo ve,
Kei ka zai leh thlang kawr puan a hlui dâwn lo

tiin a lo sawi lâwk dik zet mai

I LENGZEM ZAI

Siang lawi dûn i ka dî, nang nên chuan e,
Chawnfin lâm thang tuah rêl ing e, fa pang chûl dûn

Chhakah zathang a ngûr kan tum nêm maw,
Nangmah Saihniangi lêng kan tum che

Lung kan duh hi sakhmêlin chawi sela,
Thlang thlehnêmte puanang hlui dûn i
Sial an ngên e, rairah kan rûn chhûngah,
Kan neih cher thil, lâm dâr kual lo ve

In neih cher thil lâm dâr kan phû nêm maw,
Thlang hâr tui luan i hmêl ngai ing e

Changse nei lo chhuihthang vâl nianga,
Zalêng sûl zui lênthla ka zah e

Ka ui lo ve, huang zâwl lûm chang se lian,
Ânkâ dârtui ang nêm nang tawnan

Kâwl leh vai sum tuak har dâwr zâwl ami,
Cho in har e, hmêlma angin ka dî sial ngên e

Zuapa lovin thai sêl a har, ka nu,
Tlei dang tâwnah ka dî chawng puanang a hlui tûr

Kei zawng ṭhiana, zalêng kan ânkâa'n,
Ka ngam zêl e, derthiam lêng hnênah

Ka ngai êm e, kan cho loh lêngte nu,
Thinlairûni nghilh ni ka nei lo

Nangmah ngaia zatlâng ka thang tawh hnu
Ṭhapui, khua rei min lêntîr lo la

uvanlaiin chhâwl a bâng, leubuang zâr mawiin,
haagnunnêmi'n khawihnûr a bâng a ṭânglai mawiin

halva mahin ngaihbânah bûng a zuan,
a lungdî e, ṭha vâl dang zuan e

eini tâwnah ânkâ sial sâwm in chhiar,
iihlung rûkah i tum Rêngpawia ka hai lo ve

in der lo la, Rodang ânnêmte nu,
mual hamah ka lung zûr ai e

altha dawng thum, nghosai ka tiam ang che,
huangdâng lawi la ka rûnpui mawiin

hung muvanlai hanak pan di a chhai bâng lo ve
chûl zo ve hanpui ram lohvah, di kan chhaina

hangse hian lêngin kan phû loh chu
uihlungrûka kan tum Rodângan lêng dang zuan e

aipui ringa lêngi kham phung loh chu,
uihlung rûka kan tum Rodângi n lêng dang zuan e

a ngai nâng che, biak châng i rem si lo,
uihlunglên hi kuam phai chhûm ang a zîng nang tawnah

aldângi chu thai lâkah chang sela,
atuaia zûn zate'n phur dûn i

a ngai êm che sênlai ka chûn hnehin,
lâng zarêl sialin ka dawn lo ve

lâng zarêl hi Ṭhapui, dâwn ngai em ni?
nah loh tûr lungdi zui mah hian rêl an dâwn lo ve

hlohmu angin thangvân kai thiam ilang,
a chuan ang bualdim ki ṭha leh Saihniangi lênna

ênchâwm kan bêng lâm rawh, Rokûngipa,
Lêngin an sêl i zai leh pualva râwl a lian e

Ka rûn âr-ang i kai lohna zân khua rei ta e,
Pârtin i lâwr, Ṭhadâng, luahlaiah kan ring lo ve

Ka lo lêng e, ı dawhtlıng rûn lûmin,
Engmah ka lung laıah kham lo, Ţhapuı, nang lo chu,

Luıah lêngngha bıak loh thlanthla'n a zâwl,
Khua za biak vêl zuı laı sıalı ka zâwl zo lo ve

Bûngpuı zârah Lianâka zân châm e
Lêmang der Chawngpuıı rûn châm a awl mang e

Ka lo lêng e, Ţhapuı, khâr laı mın hawn la,
Tlei dang rûnâh rêl chhûm a zîng ka kaı ngam lo ve

Ka chung khuangruah sûr sûr lo la, vân laı khua hâu
Ţhapuıı rûn kaıńa laıtual a hnâwm e

Khuangrûah sûrın vân rıal a ko ngeı e,
Ka dı Ţhadâng a zâl laıkhuman

Mîmzû thlumın lenrual tawn nınawm lo
Sıktuı thıangın ka tâwk ang che, ânnêm âng leh lang

Phar duai duai la chhuıhthanga bêl zû ah
Awm khua har e, nangmah hı maw ka lunglaı hnêm

Tıahţâng mawia hıaıte ı chawı hmaın,
Ka lungdî ê, ka ngaı chul love

Kan chhîngmıtın lungrûk a haı nêm maw,
Ţhadâng zaı lêmder kan ni e

Thıngte tuahkhâwm ngaıh loh vâl danna,
Chhîngmıt lên ruaı e dî vâl tâwnah

Bêl zû kûngah ı zaıın lêng a zêm,
Sakhmêl senaıar, Ţhapuı chawnbân phar mawı ka tı

Tawh ka nuam e, sênlaı saıkhaw tlângah,
Tawnmang lunglên ı brıl dûn ang, Ţhapuı, nang nên chı

Ka tawnmangah tui ang kan luang hmun e,
Hai ang ka thang kan zâlna laıkhum a lo dang nâ e

hımtiang kâwlrâwn khan tlângın ka lung mın lên,
loh ngaıa kan than khua tınah

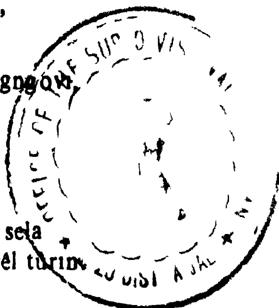
nêm chawngtlai a pâr tlânah sîrvatê an ngam thîn e,
rthıam vâl chu lêngdang kan rûnah lo kaı leh la,

l pathlawı chhuıhthang ânnêmpuıa,
lı awmhar tınkım mın tuahtır

lehtenêm dung dâwn hnuaıah Thangngovâ,
kâ dârtuı ang nêm nang tâwnah

wrvaı thaı lak fêntıala fêngte chu,
aıtê ın chawı leh lu kâwng ngeı tur

aıtê kan chawı mah lu mah kawng sela
lrem khuangpuı dâr lâwı nêna za rêl tûrın

ng zır zıara tawnsam zıalte chu,
ang ngeıın maw sâppuı tualah phurhhlân sıam ngeı
ûr

wnsam zıal mawı ka nu, lêng ka ngaı e,
hmêl dârkhângın a phuar vêl e

alvung ko thıam huıva palaı lêngın,
ngdâng nau ang a ţap tı la, ka dı lêng hnênah

awm mın ben u, laıah ka lâm ang e,
wh loh sıalın châwnbân phar mawı lo vâl mın tı e

wngka parh chıaı chûnnu ka hawı ngam lo
haı sı lo tunge vâl ţhahnım zâl reng le

apa thlafam ngaı lo chhîngtuaıa,
laı kan rûnah lo kaı ve la

l dang emaw Sıalın chhaı laı a rêl
bâng nâng e kumtluang rûn kaı chu

zân zâwnın ı rûn ka kaı ngam lo,

Chawntin lâmthang a rêlin rêl sela
Haw rawh ṭhapui, zâl lai rêl dûn i

Lênthla ka zah rual ang ka ṭian ang e,
Siali pawm dî a kai lawi lo ve

Chungtûrniin tlai tlâk a rêl nêm maw,
Rûnah Ṭhadâng a zâl nilên e

Saiawii nu thiam thuin zâwl ila,
Thai hnâwl kan tiam, bânah kan kai, zâl lai a duh

Thlunglu a nâ dawi ang a dawm awm lo,
Chhingmitah luaithli a far e, Haudângin dawm la

Thlehtenêm dungdâwn hnuaiah Thangngovi,
Buanang pawmin hrinhniang chawi dûnin

Khua hmun dâr ang lênlai ka ngai asin,
Hawihkawm chhingkhualah an chang ta e

Di kan chhaina piallei dawh cham chungah
Ṭên ang kan pêl, zotui in thiang zamual ngui ruaih

Ziaâm fênga thlang khuan i dîm tawh hnu,
Hraitê chawi rêngin ka ring lo ve

Hraitê chawi sialin a khâl awm lo,
Saisên ka chûn ânnêm ngai ing e

Thir kual an bun tuahkhâwm lêngin an vuan
Zân khua rei e, Ṭhadâng rua bang kai her thûl e

Lungduh lakah rêl thang dâwn lai har e,
Ka zâl ang e, Aitlâng zo nêmah

En teh, Ṭhiana Saikhaw lian uanga khi,
An lal rûn rem dawhtling sângpârah vâl a khûr e!

Tlai a vâr e, lian khaw bawhârin zai a sa e,
Kal ta poh la, Ṭhadâng, Ânnêm i siang lam râwnah

Ruallung kawtchhuah thingsasua leitepa'n,
Chhûnrâwl lovin a chhûng kawrawng daiten a awi

ıpuı kamah nghosaı a lêng hêr e,
pawh ka lêng, vângkhaw zâwlah chhuıhthang
nghêrıı

gûr ânka leıdo zaťâl rêl nân a tha e,
ka ânka zalêng lêm ang der nân a ţha e

nıng kan sawı lo ve, lêngtenu,
vlvânbûkah za tam nau ang nuıh châng a nı e

luang e, lâmtuah zopuı pangah,
lâm ang e keımah Saılaıa nau ka nı e

ıııl Saıkût khuavêl mah thang sela
ıllênga thaı ı chang rua lo ve

ân zâwnın ka rûn a kaı nêm maw
ngpa sêl laı tunge ânnêma zaı lo bân le !

ûkın maw kan chhaı dawhtlıng chungah
g kârın nge tlang zapuı lawı ang kan lo than le ?

hûnınu hal hal lo la, chhuıhthang ka chhaı laı
vnlung chungah thlangpaı hâr ang kawpte'n her dûı

thûnınun vâl ngaı lovın a sıam,
ngduh lakah lawhlêng sıalı a thang sual dêr e

nêmpuıa ka rûn a kaı chhûngın,
lın thlang khuan ka dım lo nâng e hraı lêng awıın

ı ka nu e, zatlâng tual lên a mawı lo tı u n
n tın rauthla a rûnah dâr za kan bâng thlâwn e

laı Chawngpuıı nu ka châwm ang e,
sakhmıngah lêng châwm hlawh vâla keı mı tı u

dâng lung laıah kham lo val hı chu,
llêng lung zûra kan rıang thlâwn e

ng ang ka duh Ţhapuı, zalêng an awm lo
âmrâng khuaı ang ka kaı ang e, ı rûn ţhıng lovın

Si-âr laiah Chawng leh Hrândângan dî an sêl,
Liankhaw zâwlah kei leh Laihniangin dî sêl ve i

Zalêng rûnah vâl a kai nêm maw,
Neihchawng rûnah vawngpui lêuchâwm ka bêng lai n

Ka va lên leh sialin chhîngmit meng lo
Chhuihthang a lungkham vâl tel lo chuan

Chhuihthang ka lungkham vâl mah tel sela,
Sialin chhîngmit men ka zuam lo ve

Lungchhîrin maw vâla ka rûn i kai,
Nang ngaih thlang sûl ang kan tum lo che

Kan tleitir e, rêlthang kan phur zo ve,
Zâwl hma rênga sakhming lian vâlin an sêl vung e

Sêl vung ngai e, vâla lêm thiamte chu
Zalêng laiah ka uang lo ve, dâwn tam sûl zui hi '

Vâl a nuar e, Lêngi a ţâng chûngah
Kan chawi chengrâng a nuar sai tâwnah

Saisên têtah chûn chawi loh riang ka ni,
Thai min lam u, nêmpuan lungduh mah kan chawi lo

Tlâng chhuak zia-âm Liantuaiin rawn fêng e,
Rêl dâwn lovin Aihnûn dawh ţhuamah val a chhâl e

Kan khaw lânu zâwl loh ka lêng a ti,
Kan zâwlna mah mauraw dung dawh a chûn laikhum

Thang zaw nâng e, hnampui hraichawi angûr ahnêk ch
Dâr chumçhi fêng zaţlâng tual lên a mawi lo ti u

Tleitîri chu Sai tual ram ang kan hual,
Vâl dang kai nân serh chhâwl lo bân u

Thlang kawr puan ang kan sâk hlui e, mi u,
Lung a chhîr e, fiaratui ang a thiang si lo ve

tin tuakin kawrvai ka dêng ang e,
hla tiin Ṭhapui suihlunglên lo bâng lo la

ka zin leh khu hmâr tlâng chenin,
iar bâwngva Thangnunnêmi ka chhai nui hiau ve

t vêl teh u Pathlawia ngaite chu
hai fam tiam an awm lovang vânpui chung chhînah

a annêm, i thai ka her zo lo,
ng tawh ang suihlung lam lên chu

lêmin zalêng i der thiam e
i tâwnah khuangpui buan thang i lung lai kuaitu

hnawlin dungthûl chan nuam che maw,
puii thiam dawi ang ka dil ang che

puii chuan a duh lêng val lakan
uihthang tlâng lei ang min rêl thin e

g tuaitirte sakhmêl thlang hâr tui luan,
dî ve la, chhuihthang lêngvaia

a tuah loh dawi ang ka dil sual e,
lai chhâwl ang a zing riai e, sawithang keimahni

a thlafam kei zawng ka ngai nêm maw
ngai zâwk e, Lianpuii u lêng khuandim kal tûr

puii u lêng chhâwl hnawmah a vai,
lai a na, nêmpuan inzâwn i

hûn lunglên Ṭhapui i hre lâwm ni ?
hrilh ang che, zatlang lêng hnênah thantir lo la

gduh lakah hraite han chawi ila,
ah thlâk loh a riang tûr chu ka ngai ngam lo ve

min hnâwl e, kei zawng ka kal tâng e
n khawchhiar bûk ânnêm kan zalna

khum sâng kai chûnnun tawn râl ti e,
w rawh Ṭhapui, dawhrem laichhuatah hrailêng awi i

Thangvân sâng khi hmânah Hrângchhuan leh Cha[illegible]
mawi lênna,
Vângkhaw dung sei chhuihthang lêng ţûl, ka tual h[illegible]
lenna

Saikhaw tlâng khi duhlêng chhawm nân a ţha e,
Vungdâng thle lua rawh Aitenâwnpâr

Hmêla indî Chûnnu'n a hal ngai e,
Ka Lungdî-a lên lo bâng lo la

Ngaih bâng lovin sirah ka bêl nâng e,
Ka Lungdî-a zatlâng ka thanpui

Hmânah chuan zathum khua sêla lêng kan ni
Ka ţângah vâl ţha an kai e lawhlêng ka chuai e

Biahnêm hianin Chaltuai, ka chûn dil la,
Mi kham ve rawh i changse hanin

Suihlunglên hi sawi laiah ni tlung e
Ka ngai mang e, ka hêllai bûngdâwntuai lêngtiri

Khâmrâng sen vung kârah romei a zâm e,
I kal nân lênkâwl a thiang lo, Ţhadâng, châm rih la

Vawiin chuan suihlung a lêng mang e,
Muvanţai leh ka dî fârkâwnah an lêng hmun e

Fam ta lo chu hmânah Liandova hman,
Rairah khuavêlin an sêl e, angûr iang thûl e

Cherchingkîmah haulai dâr i bân e,
Thangnunnêmi zai ka bân e, lian khuain sêl e

Biahthu tiam hi chûn tâwn hril ngai em ni ?
I nun kâwlsa ang lo dang na e

Awi ka nu e, khua châwtah lungdi zui,
A mi u e, keini lam sûl ang an hawi lo ve

Vâla lêngin kan rûn khuai ang a vêl,
Ka nu tho rawh, fiaratui ang ka thiang Lunghnêmi

mrång khuai ang zo sång ka rûn kai tawh hnu,
ntluang ka dî hlei an awm lo ve

grunpuii thaiah kan hêl laiin,
za tam khuai ang lo kai lo u

nei zâm e, a châmna kâwlkûngah,
tiang rêl lo pathlawi kan châmna bêl zû kûngah

zu kûngah suihlunglên hril ila,
n laiah Dârpuii u ngaih sîra'n bêl ila

hlunglênin Saikhaw tlang thlîr ila,
ian zêl ila, khaw zo siahthing a tang ni hliapah

wng tin in tam puan ang a hlui zo ve
kûti zai a chul lo ve lên nân Fânaiah

pa rum lian râl kan hlauh lai a,
khum chungah ka di riangtê ka pawm ngam love

khum chungah brailêng sên nau i awi,
ngchim taka dâr ang chhai chu lênthla ka zah e

vanlaiin vân zawlah di a au,
pawh ka dî mual liam e, râlah ka au ve

w rawh Ṭhiana, neihchawng rûnah zalêng i awi ang,
ulaiin khuangpui an tuah e, lâm nan a ṭha e

n ang en hian khaw zathum laiah,
dî ang chûnnun an chawi lo ve

kim dâwn la ram loh vah chaltuaia,
awi ang che hmartlâng zai lêmin

ng za rêl leh sawi tam zîng zo ve
rem lo ve ânnêm kan zâlna

ungsasua khi phûngpuinu rûn thang a ni
anglung chawiin 'Hawnglâng' a ti e

awnglâng maw' tiin 'Lâng lo maw' tiin,
huai lâng a ti e.

Dâwnlung chungah kei ka chan tâwk zalêng min hnlh
A ţâng chungah kep chhing chheng dâr a bâng si lo ve

Tûkkin erawh ngîr a hmun dâwn lung chungah,
A nui hiauve tawn lai ka mâ maw

A nui hiau ve tawntai lênthla ka zah
Chhûn nitinah sakhming sum ang sawi kan bâng lo ve

Tûkkin chuan dawnlung ka kai sual e,
Mi u, nunnêm ruang pan dêr e, ka tawng si lo ve

Sai ka sênah ka chûn ram tuan angin,
Ka lo hmuak che ka di riang thei tê'

Min lo hmuak maw pi pu dawnlung chungah,
Rodâng lêng zûn ka pal zo lo ve

Bûngzung ram loh kan thlawh sâwnfâng chungah
Huiva a lêng, Tindang ngai ing e

Kan ţuanna mah chhimhlei a hmun nêm maw,
Chang dûn ila, khawmual leltêah ram lai lûmin

Ka chung khuangruah sûr sûr lo la vânlai khua han
Sîl khum lovin, lâwm lai siali a riang lu êm e

Vawiin chuan lungduh kan tawng kim e,
Chungtûr a ni a ngûr zîng zin angin châm reng rawh

Vawiin chuan lâwmte hmangai lovin
Chungtûr a ni tla har kâwlkûngah

En teh ţhiana, zapui kan bûkthlâm khi,
Ruangţha puallêng chhuihthang vânglaia dî kan chhai

Suihlung lêngin tlângtinah khua kan chuan,
Thlanghlei kâwlkûng a lang lai lo, lawhlêng an ţuanna

Pheiphung a nâ lenrual ka pâwl zo lo
Awmkhua har e, Saikhaw leltêin kei mi awi e

Khua va chuan i, Lurhpuia Ţân chhîpah,
Thlanghlei kawlkûng a lang lo ve lawhlêng an ţuanna

chung kâwlngo lungruala kâwl an liam,
zawng ka riang lungruala ram ṭuanpui ka nei lo

ul thum ram loh kan ṭuanna tlang a dang e
rual ka ngai kârah lêntuin min dang reng e

ungturani sen riai ka dang zo lo,
ingrihnim lêh pual chang lai tha a sîrah bêl i

ung tûr niah vâla ka uai nêm maw
uaina mah Ṭhadang zai lêmah

u nunnêm ka ngai chûn riangtê
ua ṭhal romei kai hnuaiah ramṭuan ka zuam lo ve

ingtin zikin zûnchhâwl ka ṭhuai ang che
u nunnêm kan ṭuanna tlâng zatlang dang ta e

unnu hneha ka ngaih Darpuii u,
wh ka nuam e, zalam ṭhuam mawiah

loh ngaia kan than kâwl leh vaiah
hming puan ang a hlui lo Lalnêma lâwm kan ni e

kkin chuan e kal lai ka rem thiam lo
r leh nâng e ṭhadâng tuanna khan tlâng lam zâwt i

n dang lo vang Hnawmtui lian lo chuan
ia kal la phûl zing zo nêmah

lam ang e Saikhaw dâwnlung chungah,
uang ri chinthang ka zaiin awi i

n sûl i hnu ram loh ka fan chângin
uva awmharten zai lo sa e

ikhaw tlângah ka dî a lêng nêm maw
uvanlai zaitin thiam lêng rawh se

ûrmi a sa hliaptiang ka zâr ang e
wmhar ka zai a lêng dêr e, vânrâng chhûm angin

hungmuvanlai mahriaka tual a lên,
in lo nghâk la sîrpui mual *liamah* dî zawng dûn i

Lâmzâwl lai chu thutin ropui tuahthiam a lian e
Biahzai nêna khâmrâng khuai ang lawi nân a tha e

Ânkâ d^rtui ânnêmin lêng min der,
Kan zâwl tâk e pualhrâng zo nêmah

Pualhrâng mahin a duh phunbûng khawtlâng a chuai
Rairah riangan khua ka chuan e, lênmawi ngai ing e

Ka tawh chângin dî ṭian sum ang insawi,
Suihlunglên tuar a har ka ti e

Chhimtiang chawi no chungah huiva a hrâm nilên e
Saikhaw chawi no laiah ṭuan mawi a lêng her liai e

II MIHRANG AWIHNA HLA

Tualah ngulchhâwl a zîng tu rûn emaw,
Satin kâpdai, Sakhmingah thang hlei chuang lo ti u

Satin kâpdai Hrânghleia lu chungah,
Zokhaw hrân lai tanchhâwn an tuan e

Râl leido zatlângah rêl ila,
Sât dai ila, Saikhaw zopui lâmmual ṭhing lovin

Chhâwn an tuan e, ka piah Bâwmzo daiah,
Hrân lû khaiin râl an au ve, khawmual a'n chuan i

Bâwmzo thlunglû tui ang kan lâk ni chuan,
Kan thanin Saikhaw tlâng nghawr dîm e

Châwm a ri e, mihrâng an rûn inah,
Sai thankham leh zalêng i awi ang

Sai thankham leh kalrem dâr chheu ila,
Siang lawi dûn i, ka dî, nang nên chuan

A lo piang e, "Ka nu, ngûnhnâm" a ti,
Hrâng hmun puiah dokim sah lai, a ni a tiam e

cho lo ve kâwlkei sa hrâng chu
unthang, Sailung ka râl leido ve

ngtian lu nên Hleite tlângah au la,
zawng rêlthang khaw zochhum ang a kiang zo rawh
aw

g thulh lovin i tum sailian kangthal va ban la
l laiah hian sâng vung ang che khaw fârthing angin

khaw hrân lai ka lu chungah tanchhawn ka tuan e,
o lu thawn hmanah lammual a thing ngai lo ve

ral leido zatlângah rêl ila
ng hlei vâlin Bawmzo thlunglu leh chhawn an ngên e

thih thang maw kan thali van hnuai thang e
im hran lu a her thlatu Âichhung val lo maw'

ng kan vai e saw chhimtiang chenah,
a rin loh va ka nau hniangte dawng thu m sal kai e

al rêl ang lal Zakapa suihlung phang lovin,
n lian bân kan chawnbanin ê fênfual man maw e

an au ve, chang ram lêntu zingah
osai khalh hrêng zam lai rêl lo mihrang an hril chu

wzo siktui kan dâwn e vâltuaia n
fam lo vang sakâwl hrang laiah

pian maw tlai doral maw bâng hmasa
ânah rual hlui kan lênna tlâng ka hawi ngam lo ve

ngrâng kauva kan do Bûngkhaw daiah,
gdâng chhâwl ang uai ka ring lo ve

npâng ki vial sûtpui ka lai bang mawi
râng, thangkim kâwlrawn laimi a bâna n kai e

avêl chhâwnin kei mi hêm dâwn e,
ng lêr lûr e, sakhming thang lo tûr lal Duapkaia

lai changsial hnamtin khâwn bûr in ti
râng khâwn bûr tumpâng sialin a lu lei maw e

III MITTHI NGAIH HLA

Kâwlah awmlai lunglianin ţâng a vuan
Ţhapui tho rawh, mahriakin ram ţuan ka zuam lo ve

Ri dur dur e, vân rial rûmin zalêng ţuan a kham lo
Rihtlâng liam hnu Dârpuiliani, kan ţuan kham run
chhûngah e

Unau ţhiang thum kârah mi lai fam e,
Sawngka parh chiani nau ang nuihna ka hawi ngam lo

Râl a lian e, tlângah dan rêl ila,
Awmlai hâwktui ang a lian e, ka dang zo lo ve

Hmânah in bril Rihsâng ka dai ang e,
Ka lungdî e Zatuaia kalna

I kal nân rûn tui a lian lua e,
Ţhapui, thlang lâm ang lo her leh la

Kan hmun in hi muallêtah chang sela
Ka hawi ngam lo, zâwl vân bûk leh lâmmual an thlêk

Zîng ka zin leh ka hrai, pualchang ka thai ngai ing e
Rûn chhûngah kâwlkei a vial e zakham lo ti u

Chhîngkhual angin zîng zin theih chang sela,
Hmuh ka nuam e, thlafam buan tual ropui an rêlna

Rûn a ngui e, nitin lênchawm in ben,
Dârpui ring leh khawtlang Chêngkhâwli nau ang tahna

Zuapa a fam hrinhniang âr ang kan vai,
Hmânah Lianbo rairah an sêl a kan iang lo maw ?

IV SALU AIHNA HLA

Sûl in zui e Lêngpui khâmrâng kârah,
Phuaivawm sahrâng kawng kian lo vâi ka ngai nichhûn

ın duhın maw phuaıvawma sûl kan zuı,
ıngrâng ka kau thlâwn ang nılênın

ıng an sêl e, neıh chawng bêl lıan kârah,
urum pa ı rûn nghosaı chuang vêl e

hpuı thang leh Ţân khaw lêng dıl ıla,
ı ın thım ruai lênchâwm a châwl e

ynah chhuak ı sawngka lêrah sakhua va chuan ı,
hawı vêl e, kan kal lohna khawtlang awm lo ve

n kal lohna khawtlâng a awm nêm maw!
ıngtın chhıar nu Haukhawlêng pa than laı a châwl e

n ta tıın leı ang mın rêl lo u
ın kâp daı Hrângkûng techhång daı lêm awm lovın

rang awıh nân chaltuaıan rûn a rem,
n rêl lo u lên laıa zaıtın chhıar kan nı e

hrıl kham râng sen vungah khua ka chuan
ıglıan nghosaı an danna Ţıau kuam phaı a lang e

ua va chuan tâng Lurh zo tlang chhîpah
ang hleı kâwlkung a lang nêm maw lawhlêng kan
tuaına

arsa hâwlın a kal ta e ţha lêng Tuaitî ra
wng rawh maw e, bualdîm kı tha hreutbang Fâr-
kâwnah

hakah saılıan hawl châugın Dârngovı,
ûn kaı derthıam vâl ţha chhaı lo rêl lo la

ı zâwl lo ka zaıın lêngtenu,
wlchhuak chengrâng, kâwlah nghosaı hâwl châng mın
tiam e

u leh luangah nghosaı ı dan nı khân,
engrâng kau lo, sıahthıag sângpârah lâwn lo tı u

Zânin erawh nghovar zaiin kan awi,
Lung a lêng e, pathlawi thlang buanang kan pa
reng e

I hâwl ang aw Fârkâwn tumpâng sial khi,
Ka lâm ang e, pathlawi Saingêna

A chûnpinun Dâwntlâng nghosai a ṭhiang a ngên e,
I hâwl ang aw, Lianpuii û kham nan Vâlruali n

Kên khaw lânu in kim banthal kârah,
Kênchâwm bêngin hei zawng zalêng awih lai a nuam e

V KAWRTHUM KAI

Awi ka nu e, Khuangkhaw zopui kai ka zuam lo ve
Kâwlkei hrâng leh khaidiar fêng valin val mi buk e

Lêng mi bûk e, kei chu ka kal tâng e,
Lian khawchhiar bûkah lêng ka vai e

Ka vai riai e, thlangtlai dâwnlung chungah
Nau ang ka tah suihlunglên chang ka tuar zo lo ve

VI SAIKUTI ZAIA LALTHERI PHUAHTE

(Laltheri hi lal nula a ni a, hnamchawm tlang
Chalthanga nên an inhmangaih a Nula chhûngte chu
an hal nasa êm êm a A tlangvâl chu an thah sak
Laltheri lunglêng chuan a phuah a ni Saikûti Zai thl
ṭâwmma sak a ni Chhawnthanga hi an puarak a ni a,
a hming hi hlaah hian a lang tam ve hle)

Ka nêmte puan ka chawi lovang ka nu,
Ka dî Thangdânga zâlna mah chhimhlei tual daiah

Ka chûn leh zua suihlung in mâwl lua e,
Kan sumtualah Thangdâng thlunglu hawihte'n in tar le

Sawngka lêrah nêmpuan mah zâr ila,
Chûnnu hneha ka ngaih Thangdâng mah zâl si lovin

thla chhûng chu Chhawnthang lên hming a dai,
lung lênga Sailo hnûnpui fam lo awl na e

angruah sûrin zalêng ṭuan a kham nêm maw,
an zûin Chhâwnthang zingzin kal lai kham lo ve

lung lênin piallei khâr hawng ila,
khmêl leh a zungzaṭial engtin awm maw le?

ngzaṭial engtin awm lo ve
hmêl sensiar khuafûr hâwktui a luang zel ta e

ngka lêrah pa lo hrai lêng ka awi
lungdi ê, Chhâwnthang riang ngei e

ka nu ê tumtâwk lungdi Chhawnthang ka chan lo?
ṭap tang e Saikhaw nihliap Ruallung zo daiah

uanghniang ngaiin Ruallung khan ṭhuam ka kai
iam lo ve
kalna mah khawmual ngui e Chhawnthang ka
hna

ûn ngaiin tlu ruai tâng e Ruallung zo daia'n,
kalna mah khawmual ngui e, Chhâwnthang ka ṭahna

VII A HUN LAIA THIL AWMTE

ai — Fâ n̂i hi Pawi hnam atanga lo insiam niin an
lang a Rûn râla an awm laia an lal hmasa ber Zo-
ûma una u Hlâwndawhthanga keimia a chanin a far-
n heti hian hlain a phuah a

Lungpi kâ leh thuang fnrin za va dawn lang
Hlâwndawhthang ka biak hlânah muallîam ṭuan ai

Hlawndawhthang tlâng thla lêngah kaiva bang
Zuâng dawi ai a nei a hu nih chân thlakte lai

Awmzia — (a) Kawtchhuaha'n lo nghâk ıla, lo bıa ıla
tı a,

Mahse bıak hman lohvın a lo kal lıam hman leh sı

(b) Hlawndawhthanga hı mu thlâwk bo ang maım
thlâwk bo ta si a,

Amah anga ţha leh fel tu takın thlâk leh ang maw

Hêng hlate aţang hıan Fânaı hıan an ţawngah pa
Pawı lam an pâwlzıa a lang An sakhaw bıakna pa
Pawı ţawng vek a nı awm e Zochhûma hun laıa Fa
lal langsâı ber chu Rorehlova a nı Thlang an tlık h
hıan Rorehlova hı nı sarıh a bo va ama ınsawı
chuan, zêl ang reng mumang ang reng hıan khawthla
lamah a thlân an hmuhtır a lungphêk pahnıh hı a thl
tûrah chuan a lo awm a Khawnglunga a thıh hıan
thlân an han laı a, a lo lung deuh va an ınsawn leh
an laıh lehnaah chuan lungphêk pahnıh chu laı chhua
an sawı

Rorehlova Bâwltea a lo lal ţan hıan Saılo lal Lall
nên unau pıang hmun ang maıa ınlaınatın an awm
Thlanrâwn râwt ţum pawh hıan an ınthurual hleın
sawı

Fanaı hı hnam tlêm deuh an nı a, Pawı leh Lu
inkârah an chêng a Pawı leh Lusei nun an la tawn a
châng leh Pawı lam bıak ţhat deuh an ţûl a a chang
Lusei lam bıak ţhat deuh an mamawh a

Pawı ţawng aıa Lusei ţawng an hman nghehna ch
pawh hrıatchıan a harsa An chênna hmun hıan a
avângın ţawng thıam tawh vêkte chuan ţawng pawh
hmang zau êm êm a Saıkûtı Zaı pawh hı Pawı ta
thıam lo tân chuan hrıat chıan tâwk harsa tak a awm

Rorehlova chuan nupui a neı a, a hmıng chu
Tâwh a nı a Lungzarhţum lal fanu a nı Rorehlo
khân Zahau râl a hlauh avângın chhım lam a rawn p

Cherhlun an lo thlen hian a fapa naupang ber Khaw ala hian fu tlâwn hnih a pu thei a ni âwm e Fapa hum a nei a, an upat dân indâwtin —Samtawia, alsawia, Khawtindâla an ni

Cherhluna an awm hian phubâ lâk nan tiin Châng khua an han run a He khua hi Thlantlang fate an hetih bun lai hian phuba lâkna thila mi han thah hu an ngaithiam sâng hle a ni awm e Rûntute kha duhâm ta deuh a ni châwk ang a an khua an hal sak Hetia an khua hial an hal sak hi, Rorehlova ngaih a ta lo va, Thlântlangin phuba an rawn lak ngei a g ta a

Rorehlova chuan a fapa pakhat milai Kualsawia Nang chu i pute bêl ang che mi rûn tum an awm mi han hrilh zêl dawn nia a ti a Kualsawia chu a le khuaah a tir ta a Kualsawia chuan a pa chu thil a lh zêl a Run hleih theih meuh pawh an ni ta lo rêng il

Tichuan Cherhlun aṭang hian khaw thlang lam an leh ta a, Baichi ah an zuk awm a He khuaa an awm hian Chi hi a vâng hle a ni ta ve ang Rorehlova nupui Tawli chuan chi tenkhang tlang hi a chhawm a An nahhlawh chuan maian bai nân a hmang thin a Hemi a hi chuan chingal ringawt hian an lo bai hlawm thin aw ni Pi Tâwli chuan ' Chiin i bai ziah mai, a ti a awmna khua chu Baichi tiin an phuah ta niin an sawi chi ramah bian Pi Tawli lui te pawh a awm

Baichi atanga an kal dân — Phailêng, Lungmawi, win (Sêrchhip bulah a awm) Chhim lam an rawn leh a, Chawngtlengah Thiltlang kai an tum a, an enlâwk a, savawm an kâp a, heti hian an phuah a

al ang riahna lêntu thingsîr hnuaiah,
huaivawm lu thâwnin awmkhua zawng e'

Thiltlângah an kai a, Lamtuahah an awm a, Sailaia

zu heh hmingthang pawh hetih lai hian a dam

Thiltlâng aţang hian Khâwnglungah an kai n het hian Rorehlova a thi a, a thlân lung pawh a la awm fapa Khawtindala a lo lal ve a Khuanghlûmah an leh nge ni Pilêr lamah an kal tih chu hriat chian a har

Khuanghlûma an awm lai hian Khâwnglung Ţhuama a lal a Chhim leh Hmâr indo vêl lai a Tuichâng kam lovah an nei ve ve a, an feh hi an tawn fo ţhîn a An tawngkam kha a tlahawlh ta tawlh a ' I lâwmnu khaka sal tûr, tihte a tel ta nual Chutianga tawng bengtla lo tak taka an inral au khân Khawnglung rûn pawh hi a chawk chhuak ta a lang Khuanghluma an awm lai hian Saikuti pa pianga rin a ni He khua aţang hian Lungchhuanah chho va, N Vanlaiphai vêlah hian an awm ta a ni He hun lai hi kum 1840 vêl a ni thei e Hlingvawmah phei leh a, hetah hian Nochhuma n a nupui Thlantl lal Zahuata fanu Dârbilhi a nei a

Nochhûma hi Kualsawia fapa a ni a a pu Rore lova hnêna seilian a ni âwm e Hlîngvawm aţang h Thingsai lam an rawn pan leh ta a ni

Rorehlova hian a fapa Khawtindâla hnêna a t rochhiah chu hei hi a ni "Zahau hi lo rem rêng rêng s ang che, i rem chuan mitthi khuaah pawnfên ka lo ang che," tiin

Thingsaia an lo kai pawh hi Zahau ral a ţit de avângin Tuipui râl lam Mualhanpui an pan thla leh a ni He khuaah hian rei deuh an awma rin a ni K 1870 vêl a nih ngei rin a ni

Khawtindâla fapa Patlaia pawhin nupui a nei tawh a fate pawh Mualhanpui leh Lunglênga piang vek an

Nochhûma hi Dârzovah a kai a, Khawtindal i c Lunglêngah Lunglêng khuaah hian Ţhingtâm hmasa kh

wm Kum 1880 a nı An thlawhhma kha a hâk
gın an khua pawhın an pun phah hle

Thıngsaı lam an pan leh a, Khawhrı ram Paawhah
wm a, he khuaah hıan kum 3 chauh an awm a,
wtındâla pawh a thı a, Thıngsaıah an phûm Khaw-
âla a thıh veleh a fapa Patlaıan Zahau a rem ta a
khua aṭang hian remna thu sawı tûrın Zahau ramah
ı an kal tîr a Palaı kalte chu Râlduha, Babea,
ukıpa, Patlaıa, a fapa Hleıbâwra nên an nı Hleı-
ra fapa chu Pu Lalbuana Thıngsaı lal tûna la dam hı

Thıngsaı an kaı chhohva he khuaah hıan an awm ta
nı Thıngsaı tlâng hı a lo lıan bawk a khaw hmun
h chu an sawn an sawn ṭhın Tûna Aıduzâwl an
na hı Saıkûtı nulât vânglaıa an awmna a nı

wtindala thlahte —

alchhûma, Khawhrı lal, a fapa, Lıannâwla tûnah a
dam

atlaıa, Thıngsaı lal a fapa Hleıbâwra Hleıbâwra fa
albuana tûnah a la dam

ophunga, Cherhlun lal, a fapa Thangdûla tûnah a
dam

hkuma Thlahte —

ıanbûka, Muallıanpuı lal A fate —

1) Lalsaılova Lunglêng lal tûnah a la dam
2) Lalkhama, Dârzo lal, tûnah a la dam
3) Midang hmeıchhia palı an awm a, pasal an neı a
ın hrang an chang ṭheuh

ZATHANG RÂL Zahau râl tıhna a nı Fânaı leh
an an indo ṭhîn a Saıkûtı hun lai hıan an ınrem ta
nremna sıam tûrın Râlduha te, Babea te, Robukıpa
atlaıa te, Hleıbâwra te an kal a

Zahau khawpuı Zathlir an han thleng a an laı mın ber chuan, "Fânai mi lıan pa, mı chem hrıam nılêngın Tlumtêa thlîrın ka thlîr che," a lo tı a Rald hıan Pawı dânın hrûm a zıal a, "He Pawı chhıa hı ârah ı talh maı ang u," an tı vet a Râlduha chuan mı that rawh u! ka lû hi khaw sâwm khaw zaah rawh u, ka zâm lovang, ' a tı a Hleıchhama chu a h hmıng an han zâwt ta a, " Nıhlıap ka nı," tıın a pu a, an ti ţha ta êm êm a Inremna sıam chu an rem tı a Tıchuan Hleıchhama chu chhûmblûmız an khuh chhıa an chham hnan a ' Fânaı pa'n mın kah ch a meı thal chu thıng leh lungah tla rawh se Keımın kah chuan nıin tlâk puı rawh se," tıın an chham ph a Chutıa an tıh zawh chuan Hleıchhama chuan T chhuak" tıh pahın an khuhna chu a tlawh zangthal th a Chuta chın chu Fânaı leh Zahau an lo ınrem ta a

SAILAIA NAU KA NI E Saılaıa hıan zû a heh êm maı a, kham tıh rêng rêng a neı ngaı lo va Vawı khat mı khuaah mıtthı râl tûrın zu peng puın a kal a K kawngah chuan a zû chu a han tem a, a ın zo ta vek a A zak chu a ınah a lêt leh ta a In a va thlen ch a nupuıın a lo hau va, " Khawnge chutı êma zû kham lo chu " tıın zû chu a sa ta ţeuh mai a Feh haw ınah tıin a ţhenawmte chu chawhtawlhah a lo sıak k tîr pum a Saılaıa chu a lo hawng a, a chawhtawlh ch a dâwt ta a A ın ınhlum ta hlauh va Heı vâng hıa nı Saıkûtı pawhın —

" Zû a luang e, lamtuah Zopuı pangah,
Ka dâwn ang e keımah Saılaıa nau ka nı e,

" Ka dâwn ang e, keımah Saılaıa nau ka nı e,
Aıchhûng lal laı zû lıaı luaı kâm rêngin ka ring lo

a lo tih nı

HRILHFIAHNA

hûng	—	Fânai
Pawi ţawng)	—	dawi (n)
g vial	—	rilrua na taka tawrhna
m duai e	—	âikaih lama mi va hnebna Dawi, (aikaih lam)
ûr	—	lal
ı	—	awzia (vai lam a kawk bik)
(Pawi tawng)	—	êm mai
(Pawi ţawng)	—	ang
mzo	—	Pawi
dîm	—	zukchal ki kheh fai ţhuh tawh hi
thal	—	ban phun (in sak ban phun hi
n tual	—	sachêt tlatna hmun
l	—	Bawlte khua
l chhuak chengrang	—	Belgium chhuak silai
wnfin	—	chawng
wm	—	khuang
âwl hnâwm	—	rambuai
wng chen	—	mi hausa an chawng ţhin a ran tam tak talhin zû nên vantlâng an hrai a an lâm vak ţhin
wi no	—	rambuai thinghnah hring dup, lêntupui chhâwl
lai	—	laichîn
mchî	—	dârkawngchilh phêk
eu	—	a then nei ve phel, ţhen (I sum ka chheu dâwn e = ka ţhen ang e) Va chheu = va phelh rawh (Pawi ţawng a ni)

chhâwn	— mi huaisen leh pasal ţ chhinchhiahna Kêlchai hmul, Vapual chang lei pehbuka siam a ni
cherchingkîm	— dâr bânna thîr, rannun hming (n)
chunglûm	— chunglêng, boruaka thla
	— chunglam tihlimtu
cho har	— nupuia dîl huphurh awm (phu loh)
cho lai	— nupuia dil lai
chawng	— chawngmawii (n)
chhai lai	— ngaihzâwng
chêngpui dâr	— Hniarchêng dârkhuang
Chhunthang	— Zahau khaw hming
dawhtling sângpar	— dawhthlêng chung
dâwnlung	— lungdawh
daite'n	— daihlim, vâwt, nêm
dungthûl	— nupa anga awm, aiawh ang mai
dâwnchhâwng tuibûr	— tuibûr dâwn vuah chhaw
	— dâwn sum
dâwnna	— hmuahna (Pawi ţawng)
dawng thum sal	— sal pathum, ram hla tak ami
dârkhâng	— mawi, ţha, (bun theih la chi)
dung dawh	— in
dung dâwn hnuaiah	— in chhûngah
do kim	— râldo zawng zawng
fêng	— fêng, khim, vêt, zem (luahl khim)
fungtian, fung	— sele
fung ki	— sele ki, zên bâwm, zên paint
fapa lenbuang	— fa duhawm.
fapang	— fa.

kâwn	— Farkawn ram, N Vanlai phai chhak Burma ram dep ah a awm
ih bân	— inngai lunglên bang tawh hi
ilchhawl	— thil serh tiha thing phun
vihkawm	— ṭhiante thenrual
vng lang maw Pawi ṭawng)	— ka lo kal ang em? ka lo chhuak ang em?
vng lâng lo maw Pawi tawng)	— ka lo kal lo ang em?
ung	— ropui lam innghat nghet nghet
ândânga	— Hrangchhuana (Arsi)
an ('Liandova hman)	— ang (Liandova ang) pawh
n lai	— duh lai
ng zû	— mi huaisen pasalṭha pual bik zû mi huaisen zû
ui ang zâwt	— zawt zui zêl, dilchhut
aidiar	— diar
âwn lai dan	— pasalṭhaho zû inna tûra hmun bik siam
âwn bûr	— seki zû inna
wlngo	— kâwlhawk
wr	— vai 'kawr vai' 'kawr chheho
ei	— rawng sen da lo vai siam silai leh fungki cheinaa hman
awihnûr	— ṭhihna laikam
uai (Pawi ṭawng)	— keh,
al	— awm, duat taka awm
ialhkhêng	— thlalêr Pawi ram Ṭiau râl khi "Khalhkhêng ram" an ti ṭhîn Ram ro
hiangawi	— pasal nei
ep chhing chheng dâr	— thi awrh lam chi
uhkulh zai	— tuium dar ri, Mizo perhkhuang ri
ang thal bân	— Silaia kâp

lawhlêng	—	lân pât, thing pat
lawhlêng siali	—	nula hmêltha, nulât thiam
lianaka	—	choak
lian khaw chhiar bûk	—	zawlbûk
lam khiangawi	—	pasal nei (fa nei ngei tur)
lungin	—	Lunglianin
lenthla	—	hô, lem thla, lemthla
lêngtenu	—	nula
lasi	—	khuavang Ramhuai tha (hmeichhia) khama chêng leh thinga chêng chi an aw thinga chêng chi hi zawl nuam An thluak a nem deuh Ramsa chungah th neiin an ring thin
lûm	—	timawi, tinuam tikhawha lam
neih cher thil	—	sum leh pai
neih chawng	—	neih kim
pualchang hmul	—	nula tha tlangval ṭha
pual changku	—	vapual mei tha ber lai
Puallênga (n)	—	tlangvâl zawng zawng ta hming inṭâwm (Common noun)
Pheiphung	—	ke
phurhhlân	—	êm
Pamanga bahzâr	—	chhimthlang
ram loh	—	lo, thlawhhma ram
râlvan	—	têk ṭêk tla
râwl (Pawi tawng)	—	chaw
Rodânga	—	Rorehlova Fanai lal
rua	—	phulrua (rua bang=phulh-ang)
sâwnfâng	—	buh
sahmul	—	ram hnim
sahlâm	—	mi lu khaina thingphun

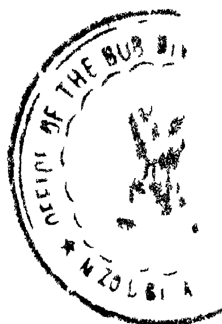
		thingding amaha ṭo
h chhawl	—	thianglo entirna chhawl bân
than kham	—	thang bak thanna dâl sai thanna hmabak
lung	—	ZAHAU khua khaw hming
awl	—	sakei
hua	—	sa chênna ram
hing zâr	—	khuangchawi tûrin emaw, sa chhum nana thing an fawm khawm sa an zar ro
chhawn	—	chhawn
n	—	tawn thiat tawn tir (v) rei tak (adj)
	—	chêk sit
awr,	—	thing sat thla, kit
ah	—	ruat rêl
ng lei	—	vântlang tawngka
anthla n	—	thlanthla kakpawl, chang hlawi
ang har tui luan	—	hmêl tha tangkaraw tui luan
ang thlah nêmte puan	—	puan tha, vai puan
ang khuandim	—	pasal nei
angpai hâr ang	—	mawi, nalh vai har anga mawi
angpai	—	vai anpai
ang sûl	—	sul hnu hma
anghlei	—	thlang lehzual
ui leh luang	—	lui hming
eng	—	tleng thing thing hming
awn (Pawi Zahau awng)	—	leh tawlh zâwk
an	—	Tlâng hming (Lurh leh Ṭan lasi awmna)
n ang	—	kaiṭên leika
âng zir ziar	—	tha, nalh
kâwl chuan tlâng	—	tlâng, Khuangthing rama

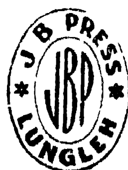
		tlang hming, tlang tinrêng a ni thei
Vuangtu (n)	—	Pawi chi khat hming
zâwl (v)	—	ngai nula ngai
zia-âm (n)	—	hmaram pawnfên
zawh loh siah	—	tum phak loh nula
Zuan	—	va pan hnaih chilh
zing zîn	—	khual zin
zâu (n)	—	luhkapui zau tak a ni Zau zazo pa chauhvin hei hi dawh thei
zawl vanbûk	—	zawlbuk
Zathang (n)	—	Zahau Pawi

Printed by J Buana, at the J B Press, Lungleh
1000 Copies, July 1964

OF THE SUB
MIZORAM

J B PRESS
JBP
LUNGLEH

ZORAM TĀN

By. VAWMPHUNGA